

POETSEN MET EEN PLAN

Position Paper Kenniswerkplaats Achterstandswijken

To know, is to know that you know nothing. That is the meaning of true knowledge.
- Socrates

Auteurs

Flor Avelino

Frank van Steenberg

Derk Loorbach

Betreft: Position Paper Kenniswerkplaats achterstandswijken

Opdrachtgever:

Pact op Zuid
Wevershoekstraat 380-388
3083 CZ Rotterdam
tel. 010 - 267 34 60

Contactpersoon opdrachtgever:

M. Donker
M.Donker@bsd.rotterdam.nl
Chief Science Officer Rotterdam
Gemeente Rotterdam
Bestuursdienst
Coolingsingel 40
Postbus 70012
3000 KP Rotterdam
tel: 010 - 2672914 (secretariaat) of 010-2672098 (rechtstreeks)

Inhoudelijk contactpersoon Drift:

Derk Loorbach
loorbach@fsw.eur.nl
tel: 010 - 4088774

Zakelijk contactpersoon Drift:

Michel Oldenhof
oldenhof@fsw.eur.nl
tel: 010 - 40 88746

Datum: 13 december 2010

Dutch Research Institute For Transitions (DRIFT)
Erasmus Universiteit Rotterdam
Faculteit Sociale Wetenschappen
Postbus 1738
3000 DR Rotterdam
tel.: +31 (0)10 408 8746
fax: +31 (0)10 408 9039

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	03
1.1	Kloof Tussen Kennis en Beleid	02
1.2	Vooronderzoek Kenniswerkplaats	02
1.3	Opbouw Paper	03
2.	Over Achterstandswijken in Rotterdam	05
2.1	Wat is een Achterstandswijk?	05
2.2	Rotterdamse Achterstandswijken	06
2.3	Samenvatting	07
3.	Beleid in Achterstandswijken	08
3.1	Kritische Consensus op Beleid	08
3.2	Meningsverschillen over beleid	09
3.3	Samenvatting	10
4.	Kennis in de Wijk	12
4.1	De Rol van 'Kennis'	12
4.2	Meningsverschillen aangaande de Rol van Kennis	14
4.3	Wat Respondenten Zelf Doen aan Kennisverspreiding	15
4.4	Ontbrekende Kennis: Kennisvragen en Thema's	16
4.5	Samenvatting	18
5.	Visies op de Kenniswerkplaats	20
5.1	Reacties op een Kenniswerkplaats Achterstandswijken	20
5.2	Vormgeving en Invulling van de Kenniswerkplaats	22
5.3	Mogelijke Samenwerkingsverbanden en Partners	25
5.4	Thema's voor de Kenniswerkplaats	26
5.5	Interesse Deelname	27
5.6	Samenvatting	27
6.	Synthese Drift: Poetsen met een Plan	30
6.1	Achterstandswijken?	30
6.2	Vorbij de Schijnbare Tegenstellingen: Denken én Doen	30
6.3	Vormgeving Kenniswerkplaats	31
6.4	Thematische Focus	34
6.5	Samenvatting	36

7.	Samenvatting en Conclusies	37
7.1	Achterstandswijken en Wijkbeleid	37
7.2	Mismatch Kennis en Beleid	37
7.3	Invulling Kenniswerkplaats	38
Appendix A. Overzicht Respondenten		40
Appendix B. Achtergrond respondenten en organisaties		41
Appendix C. Interviewvragen		46
Appendix D. Overzicht Kennisinitiatieven & Samenwerkingsverbanden		48

1. Inleiding

De gemeente Rotterdam en de Erasmus Universiteit Rotterdam hebben de ambitie om, in samenspraak met andere kennisinstellingen en maatschappelijke partners, rond een aantal strategische thema's kennisagenda's op te stellen. Een dergelijke kennisagenda is gericht op een duurzame en innovatieve versterking van de Rotterdamse economie en samenleving. Eén van de thema's die prioriteit heeft binnen de ambitie is de oprichting van een *Kenniswerkplaats Achterstandswijken*. De noodzaak tot een fundamentele verbetering van de leefbaarheid van Rotterdamse achterstandswijken staat hoog op de Rotterdamse agenda. Aan Drift (Dutch Research Institute for Transitions, Erasmus Universiteit Rotterdam) is gevraagd de inhoudelijke voorbereiding, die vooraf gaat aan de oprichting van de kenniswerkplaats, op zich te nemen.

1.1 Kloof tussen Kennis en Beleid

De kenniswerkplaats heeft als doel om de huidige kennis in kaart te brengen, nieuwe kennis te ontwikkelen en innovatieve samenwerkingsverbanden te creëren. Bovendien moet het een middel worden om de werelden van de wetenschap en de beleidspraktijk dichter bij elkaar te brengen. Deze notie volgt uit de ervaren perceptie dat er niet alleen onvoldoende samenwerking *tussen* de werelden van de wetenschap en de beleidspraktijk bestaat, maar ook *binnen* deze werelden. Daarnaast ontbreekt het aan een gedegen overzicht van de aanwezige kennis en potentiële kennisvragen. Uit de praktijk blijkt dat het ontbreken van passende kennis vanuit de wetenschap, kennisinstellingen en andere partijen een obstakel vormt in een mogelijke verbetering van achterstandswijken.

Deze perceptie wordt ook onderschreven door de afgenomen interviews, waarbij we alvast kunnen verklappen dat iedere respondent de toegevoegde waarde ziet van een kenniswerkplaats. Over de invulling, de voorwaarden, de prioriteiten en de mate van betrokkenheid bij de kenniswerkplaats zijn de meningen echter verdeeld. Het doel van het vooronderzoek is om hier meer inzicht te verschaffen.

1.2 Vooronderzoek Kenniswerkplaats

Daarnaast tracht het vooronderzoek te achterhalen welke huidige kennis voorhanden is en welke kennis juist ontbreekt (oftewel prangende kennisvragen) op het gebied van achterstandswijkenproblematiek. Daarnaast wordt gekeken naar mogelijke samenwerkingspartners en hun (al dan niet) gedeelde belangen en visies op een kenniswerkplaats.

Om dit in kaart te brengen zijn in totaal 28 mensen van kennisinstellingen, beleidsinstellingen en praktijkmensen geïnterviewd. Van deze 28 respondenten zijn er 15 werkzaam in een (landelijke) kennisinstelling als universiteiten, hogescholen en andere kenniscentra. Het merendeel van deze respondenten is verbonden aan Rotterdamse kennisinstellingen zoals de EUR en de hogescholen. De overige 13 zijn werkzaam bij de gemeente Rotterdam of bij partijen die actief zijn in de praktijk (zoals bijvoorbeeld woningcorporaties). Een nauwkeurige

selectie van respondenten (op basis van o.a. inhoudelijke kennis, competenties en status/draagvlak binnen de desbetreffende organisatie) is in nauwe samenspraak met de opdrachtgever opgesteld. De complete lijst van respondenten en bijbehorende instellingen is opgenomen in de Appendices A en B.

Aan de respondenten is, naast specifieke vragen over de relatie tussen kennis en beleid/praktijk en de mogelijke invulling van een kenniswerkplaats, ook gevraagd naar de problematiek en het beleid aangaande achterstandswijken. Voor de verkenning van mogelijke samenwerkingspartners en een kennisagenda is het namelijk belangrijk om ook de inhoudelijke probleemperecepties te verkennen. Hoewel de focus van de interviews toespitste op de situatie in Rotterdam is ook de problematiek in meer algemene zin besproken (de lijst met interviewvragen is opgenomen in Appendix C).

1.3 Opbouw Paper

De opbouw van dit position paper is als volgt. Wij bespreken eerst de uitkomsten van de interviews per thema (achterstandswijken, beleid, kennis en de kenniswerkplaats). Aan elk thema besteden wij een apart hoofdstuk, waarbij we beginnen met een behandeling van de problematiek in (Rotterdamse) achterstandswijken (hoofdstuk 2). Hoofdstuk 3 geeft inzicht in het wijkbeleid zoals gepercipieerd door onze respondenten. Vervolgens komt in hoofdstuk 4 de rol van kennis en de samenwerking tussen kennis en praktijk aan bod, om vervolgens in hoofdstuk 5 de verschillende visies op de kenniswerkplaats te belichten. Wij maken in deze hoofdstukken een onderscheid tussen punten waar respondenten het grotendeels met elkaar eens lijken te zijn enerzijds, en punten waar meningsverschillen over lijken te bestaan anderzijds. Aan het einde van elk hoofdstuk identificeren wij de belangrijkste punten die van belang zijn voor het vormgeven van de kenniswerkplaats. Op basis van deze analyse van de interviews komen wij in hoofdstuk 6 met een synthese voor de kenniswerkplaats, waarin de verschillende suggesties en aandachtspunten van de respondenten samen worden gebracht.

2. Over Achterstandswijken in Rotterdam

In de interviews vroegen wij respondenten naar hun associaties bij de term 'achterstandswijken'. Wij vroegen ook wat volgens hen de meest prangende problemen waren en in hoeverre de Rotterdamse problematiek verschilt ten op zichten van andere steden. Hierbij moet worden opgemerkt dat veel respondenten bezwaar maken tegen het gebruik van de term 'achterstandswijk', omdat deze stigmatiserend zou werken. Eén respondent gaf ook aan dat het woord 'niet meer van deze tijd' is en dat het moet worden vermeden. Echter, daarbij gaf men aan zich ook te ergeren aan 'verbloemende' termen als 'prachtwijk' of 'krachtwijk'. Alternatieve termen die genoemd werden zijn 'focuswijk', 'probleemwijk' of 'springplankwijk'. Wij hebben in de interviews het woord 'achterstandswijk' aangehouden (omdat het hiermee wel voor iedereen duidelijk werd wat het onderwerp van gesprek was) en zullen dit ook in dit stuk blijven doen.

2.1 Wat is een Achterstandswijk?

Alle respondenten zijn het er over eens dat de term achterstandswijken verwijst naar de concentratie en cumulatie van sociaal-economische problemen. De prangende problemen die het meeste genoemd worden door de respondenten zijn:

- een gebrek aan sociaal en cultureel kapitaal
- werkloosheid
- schooluitval
- segregatie
- gebrekkige woningvoorraad.

Een aantal respondenten noemt ook een gebrek aan goed beleid als een van de meest prangende problemen (het Rotterdamse beleid wordt uitgebreid besproken in Hoofdstuk 3). Verder benadrukken velen de uitzichtloze situatie van kansarme bewoners; hun gebrek aan perspectief en de vicieuze cirkel van werkloze ouders en een kansarme jeugd. Taalachterstand en gebrek aan onderwijs zijn daarbij veelbesproken onderwerpen. Hoewel vaak wordt aangegeven dat de problematiek in achterstandswijken ook fysiek van aard is, bestaat consensus dat de *sociale problematiek* het meest prangend is. Daarbij worden verder ook culturele spanningen, interculturele misverstanden en stigmatisering besproken. Het valt op dat de meeste respondenten voornamelijk de *onderliggende* sociale problemen benadrukken. Hoewel thema's als overlast, onveiligheid en buurtontevredenheid ook worden genoemd, lijken de respondenten zich in eerste instantie te richten op de sociaal-economische *oorzaken* van deze problemen¹.

Hoewel er geen grote meningsverschillen lijken te bestaan onder respondenten aangaande de problematiek in achterstandswijken, zijn er wel belangrijke nuanceverschillen. Zo benadrukt een aantal respondenten dat de problemen in 'achterstandswijken' niet uniek zijn voor die

¹ Uiteraard is dit niet representatief voor de probleempercepties van bredere maatschappelijke groepen. Indien bijvoorbeeld bewoners waren geïnterviewd, dan zouden problemen rondom overlast en thema's als "schoon, heel en veilig" waarschijnlijk meer zijn benadrukt. Afhankelijk van de inrichting van de Kenniswerkplaats kan het belangrijk zijn meer aansluiting te zoeken bij de probleempercepties van andere partijen, zoals bewoners.

wijken, maar zich ook elders voordoen. De problemen zijn niet wijkgerelateerd, maar hebben eerder te maken met de bevolkingssamenstelling, de concentratie van problemen en/of met de grootstedelijke problematiek in het algemeen (of die van Rotterdam in het bijzonder). Hoewel geen enkele respondent dit expliciet tegenspreekt, valt het wel op dat de meeste wel meegaan in het benadrukken van wijkgerelateerde problematiek. Dit vertaalt zich met name in meningverschillen over adequaat beleid (wijkaanpak vs. stedelijke of nationale aanpak). Wij komen hierop terug in hoofdstuk 3.

Verder is er een nuanceverschil in de manier waarop respondenten sociale cohesie bespreken. De meeste respondenten benadrukken een gebrek aan sociale cohesie als een expliciet probleem; zij spreken over sociale isolatie, eenzaamheid en mensen die 'moeilijk te bereiken zijn'. Een aantal relateert dit door aan te kaarten dat er in 'normale wijken' ook gebrek is aan sociale cohesie. Echter een andere respondent licht toe dat het gebrek aan sociale cohesie een groter probleem is in wijken waar wel achterstand is, omdat er in zo'n geval meer behoefte aan is. Weer anderen beweren dat er in bepaalde achterstandswijken juist wél veel sociale cohesie is; vaak meer dan in andere wijken.

2.2 Rotterdamse Achterstandswijken

Geconfronteerd met de vraag of en in hoeverre Rotterdamse wijken verschillen van anderen steden, benadrukt men dat achterstandswijken en gerelateerde problemen in alle grote steden te vinden zijn. Men lijkt het er echter over eens te zijn dat de problematiek in Rotterdam groter is in termen van aantallen en volume. Daarbij wordt vooral verwezen naar de geschiedenis van Rotterdam als havenstad, en het wegvallen van werkgelegenheid en industrie voor mensen die oorspronkelijk als havenarbeiders zijn aangetrokken. Een respondent meent dat er in Rotterdam - vergeleken bij steden als Amsterdam en Den Haag - minder alternatieve werkgelegenheid is voor laagopgeleiden in servicegerelateerde sectoren (bijv. schoonmaak, bewaking of bediening).

Verder wordt ook vaak genoemd dat er in Rotterdam een relatief gebrek is aan een grote middenklasse die als 'buffer' kan functioneren. Ook wordt de diversiteit in Rotterdamse wijken als verschillend ervaren. Zo heeft Rotterdam relatief meer Antilliaanse bevolkingsgroepen dan andere Nederlandse steden. Een aantal respondenten benoemt ook de immigratie van Oost-Europeanen als zijnde relatief hoog in Rotterdam, en benadrukt dat dit leidt tot nieuwe problemen van een andere aard; i.e. tijdelijke gastarbeiders in slechte woonomstandigheden die ook bijdragen aan overlast en onveiligheid.

Het valt op dat een aantal respondenten de problematiek in achterstandswijken relateert, in tegenstelling tot de meeste respondenten die juist benadrukken hoe ernstig de problemen zijn. Een respondent beweert dat het vergeleken met steden wereldwijd 'heel erg meevalt' met de fysieke problemen, werkloosheid en ongelijkheid in Rotterdamse achterstandswijken. Een andere respondent geeft aan zelf in een 'diverse en leuke' Rotterdamse wijk te wonen die wordt gezien als 'achterstandswijk' en zich af te vragen hoe 'terecht' de van bovenaf gelegde problematiek is. Wat betreft Rotterdam geven twee respondenten aan dat de (relatieve) sociaal-economische achterstand geen probleem op zich is. Dit heeft namelijk ook voordelen; mensen kunnen er goedkope woningen vinden en Rotterdam kan mede daarom fungeren als een

'emancipatiestad'. Echter, er wordt wel bij gezegd dat die emanciperende rol dan wel goed moet worden vervuld, en dat dit nu niet het geval is.

2.3 Samenvatting

De term 'achterstandswijk' roept bij de meeste respondenten weerstand op. Daar staat tegenover dat iedereen wel direct weet waar de term op doelt. In abstracte zin bestaat er consensus over de invulling van de term: het betreft een cumulatie en clustering van sociaal-economische problemen. De meest prangende problemen zijn een gebrek aan sociaal-cultureel kapitaal, werkloosheid, schooluitval, segregatie en een gebrekkige woningvoorraad. Hoewel er geen grote meningsverschillen zijn over de problematiek in achterstandswijken, zijn er wel belangrijke nuanceverschillen m.b.t. de ernst van de problematiek. Een aantal respondenten plaatst daarnaast kanttekeningen bij de mate waarin de problematiek in de wijken ook echt wijkgerelateerd, dan wel wijkspecifiek, is. Het is belangrijk om deze noties over achterstandswijken (als dit al de juiste term is) mee te nemen in de oprichting van de Kenniswerkplaats.

Aanvullende citaten Hoofdstuk 2

Over problemen in achterstandswijken...

"Ik spreek liever over de cumulatie van problemen ervaren door de bewoners, waarbij het vooral gaat om het proces van verslechtering: soms gaat het redelijk in een wijk, maar wordt er een snelle verslechtering ervaren en gaat het snel achteruit. Dat is een probleem waar je wat aan moet doen. Het grootste probleem is dat mensen zich niet thuis voelen en zich niet serieus genomen voelen, door de overheid en door medemensen. Wanneer mensen het gevoel hebben dat hun mening er niet toe doet, gaat men zich afkeren van de samenleving. Dan krijg je vervreemding."

Over de meest prangende problemen...

"...dat er heel veel mensen zitten met enorm veel kracht, maar die het niet lukt om aan te haken bij de structuren die wij bedacht hebben. Je moet een handreiking doen om dat te ontsluiten. Mensen zijn sociale steigers en willen vooral beter voor hun kinderen. Dat wordt vaak niet gezien. Men denkt dat die mensen in achterstandswijken zijn ingedut en de boel willen verzieken. Maar die mensen zijn niet "zielig". Je moet focussen op hun kracht."

Over Rotterdam...

"Je moet het omdraaien: het is mooi dat je hier goedkoop kan wonen. Het minderwaardigheidsgevoel moet weg. Er zijn twee kanten van de medaille. We moeten accepteren dat het een kapotte en arme stad is. Rotterdam heeft een trauma. Je moet het vergelijken met Berlijn, Glasgow en New York. We moeten meer op die manieren gaan kijken en ook kennis toevoegen aan de stad. Dit doen we nog te weinig."

3. Beleid in Achterstandswijken

Hoewel de respondenten specifiek naar hun mening over het beleid en de aanpak van achterstandswijken (kortweg 'het beleid') is gevraagd, stipten zij dikwijls uit eigen initiatief bepaalde beleidsmaatregelen aan. Het thema beleid loopt dan ook veelal als rode lijn door de interviews. Zowel het nationale beleid als het Rotterdamse beleid zijn aan bod gekomen. Hierbij ging het niet alleen om overheidsbeleid maar ook over het functioneren van maatschappelijke organisaties in achterstandswijken.

3.1 Kritische Consensus op Beleid

Over het algemeen zijn alle respondenten redelijk tot zeer kritisch over de aanpak van achterstandswijken. Een aantal respondenten is wel positief over de Rotterdamse wijkaanpak (hier komen wij later op terug). Het gebrek aan continuïteit wordt het meest genoemd als kritiek op het beleid. Hierbij valt dikwijls de term 'projectencarrousel', maar ook 'projectleidercarrousel' en 'professionalcarrousel' worden genoemd. Of zoals één van de respondenten het stelt:

Er is geen continuïteit en geen zeggenschap in die wijken. Steeds weer nieuwe cadans van professionals (bv. wijkregisseur, opbouwwerkers, stadsmarinier, etc.). Dit heeft te maken met de verkokering van beleid. Professionals zitten vast en zijn verlamd door bureaucratie en afrekencultuur. Daarbij moet er een stop komen op het grote verloop van professionals. Er is niet alleen een projectencarrousel, maar ook een professionalcarrousel.

Daaraan gerelateerd hebben respondenten het over een gebrek aan (lange termijn) visie, de politieke focus op korte termijn resultaten, wisselende wethouders en geldstromen die voortijdig worden stopgezet. Zo stelt één van de respondenten dat "de aanpak van achterstandswijken vaak een politiek statement is" en men "geen oog heeft voor de complexiteit."

Verder benadrukken alle respondenten het gebrek aan samenwerking tussen verschillende instanties. Hierbij vallen woorden als 'verkokering', 'hokjesdenken', 'versnippering', 'decentralisatie', 'fragmentatie' en 'concurrentie'. Verschillende organisaties, diensten en departementen functioneren teveel 'sectoraal', werken langs elkaar heen en 'proberen het wiel opnieuw uit te vinden'. Dit verklaart tevens de 'ad hoc opbouw' van projecten en initiatieven en het gebrek aan onderlinge samenhang. Een aantal respondenten meent dat geld op zich niet het probleem is, maar dat er teveel 'vanuit verschillende potjes wordt gewerkt'. Ook 'de bureaucratie' is punt van veel kritiek; men beklagt zich over teveel instituties, procedures en wet- en regelgeving die 'in de weg zitten'. Een aantal respondenten geven aan dat zij continu 'om de bestaande structuren heen moeten werken' om dingen voor elkaar te krijgen. Daarbij wordt de starheid van de Rotterdamse gemeentelijk structuur benadrukt (verschillende deelgemeentes, instanties en diensten), en het probleem dat deelgemeenten en lokale professionals te weinig mandaat hebben.

Ook geven bijna alle respondenten aan dat het beleid te ver van de praktijk af staat en niet genoeg aansluit bij de leefwereld van de bewoners. Volgens een aantal respondenten heeft de overheid een neiging om problemen fysiek op te lossen (bijv. door nieuwbouw), zonder eerst naar de sociale behoeftes te kijken. Velen benadrukken dat het beleid zich meer moet richten op de bewoners en uitvoerders in de wijk, en op het verbinden van verschillende stakeholders. Er zou een disbalans bestaan tussen beleidsmakers en uitvoerders. Zo stelt een respondent dat 85% van de personeelskosten gaat naar het maken van beleid en slechts 15% naar de uitvoering. Echter, niet alleen het beleid maar ook de uitvoeringsinstanties krijgen er van langs. Men heeft het over de verkeerde mensen op de verkeerde plek, over 'incapabele' en 'uitgebluste' mensen die 'zonder passie hun werk doen', en over de overvloed aan welzijnsinstellingen in Rotterdam die - ondanks goede bedoelingen - 'vooral in de weg zitten' en 'de problemen vaak verergeren'.

3.2 Meningsverschillen over Beleid

Er zijn ook duidelijke meningsverschillen bij het beoordelen van het beleid op achterstandswijken. Sommigen benadrukken dat er teveel wordt gepraat, te weinig wordt gedaan en dat het allemaal te langzaam gaat. Anderen benadrukken juist dat er te snel en ongeduldig wordt gehandeld, dat men zonder visie tot actie over gaat, en dat er te weinig tijd is voor reflectie. Dit meningverschil vertaalt zich grotendeels door in de verschillende manieren waarop respondenten kijken naar de rol van kennis binnen beleid (hetgeen in hoofdstuk 4 wordt besproken). Dit is echter ook een innerlijk conflict waar sommige respondenten zelf mee worstelen: aan de ene kant wordt gezegd dat men niet moet 'lullen maar poetsen' terwijl men ook stelt dat er een visie moet zijn en dat daar over gepraat moet worden. Een respondent die zich van dit conflict bewust is, stelt het volgende:

In Rotterdam heb je bijvoorbeeld een houding van "niet lullen maar poetsen". Vaak wil men veel te snel aan de slag, zonder visie. Er gaat heel veel verloren, en er gaat veel energie naar dingen waar je niet mee bezig zou moeten zijn. Eigenlijk zou je ze allebei parallel moeten doen. Enerzijds gelijk ingrijpen en aan de slag gaan, anderzijds tijd besteden aan een visie: vertragen, stil staan, goed kijken waar je mee bezig bent.

Ook valt het op dat er een significant meningsverschil is over het specifieke Rotterdamse beleid. Een aantal respondent is zeer positief over de Rotterdamse wijkaanpak. Opvallend genoeg zijn dit niet zozeer de Rotterdamse beleidsmakers, maar de adviseurs en onderzoekers die meerdere steden hebben vergeleken op hun wijkaanpak. Zo geeft een respondent aan het Rotterdamse 'hot-spot beleid' interessanter te vinden dan de '40-wijkenaanpak'. Een aantal anderen looft de aanpak van Pact op Zuid voor het losmaken van initiatieven en voor het durven ontwikkelen van een 'eigen' Rotterdamse aanpak zonder te strikt aan het VROM-beleid vast te houden. Echter, een groter aantal respondenten is juist negatief over de Rotterdamse aanpak, ze noemen die 'te beleidsgericht', 'heel erg top-down', 'teveel centraal geregeld', gebaseerd op een 'maakbaarheidsgedachte' and 'te repressief'. Er wordt door een respondent beweerd dat er in Rotterdam een 'maakbare sociaal-democratische visie heerst'.

De meeste respondenten lijken positief te staan tegenover beleid dat zich specifiek op een geografische eenheid als een wijk richt. Echter een aantal respondenten is hier sceptisch over, omdat zij menen dat de problemen vaak niet wijkspecifiek zijn. De problemen zijn volgens hen gerelateerd aan algemene Rotterdamse problemen, grootstedelijke problematiek in het algemeen, en/ of bepaalde bevolkingsgroepen. Door de focus op de wijk worden bepaalde factoren - en dus ook potentiële oplossingen - over het hoofd gezien. De problemen verplaatsen zich namelijk naar omringde wijken of gebieden en daardoor loopt men met een wijkaanpak 'achter de feiten aan'. Een onderzoeker (die verschillende steden internationaal vergelijkt) benadrukt ook dat er vaak een tendens is om te focussen op één wijk - of een aantal wijken - en daarbij de grotere lijn voor de stad als geheel te vergeten.

Tot slot bestaan er enkele meningverschillen over meer specifieke thema's van beleid, zoals over het thema 'burgerparticipatie', i.e. het actief betrekken van bewoners bij wijkbeleid. Hoewel velen aangeven dat er dikwijls dingen misgaan met bewonersparticipatie, zijn de meeste wel positief over het concept; zij benadrukken het belang ervan en menen dat het beleid zich hier meer op zou moeten richten. Echter, één respondent beweert dat 'het discours van actief burgerschap misplaatst is' omdat daarmee 'verantwoordelijkheden zouden worden afgeschoven', en benadrukt vervolgens juist de 'verbindende rol van professionals'. Dit meningsverschil heeft natuurlijk ook te maken met de verschillende interpretaties van wat burgerparticipatie inhoudt en hoe het wordt georganiseerd. Wij komen hierop terug in hoofdstuk 6.

3.3 Samenvatting

Naast een aantal positieve opmerkingen over de Rotterdamse wijkaanpak, bestaat toch vooral veel kritiek en onvrede over zowel het beleid op papier als de uitvoer. De meeste kritiek wordt geuit op het gebrek aan continuïteit en visie ('projectencarrousel'), teveel fragmentatie en een gebrek aan samenwerking ('hokjesdenken') en het beleid dat te ver van de uitvoer en leefwereld van bewoners afstaat ('top-down'). Over mogelijke verbeterpunten bestaat veel minder consensus. Moet er bijvoorbeeld een kritische reflectie en visieontwikkeling plaatsvinden of moeten we snel tot actie overgaan? Hebben we het over probleemwijken of over problemen in wijken? Voor de oprichting van de kenniswerkplaats en de zoektocht naar samenwerkingsverbanden is het relevant om rekening te houden met bovenstaande kritiek en discussiepunten om deze vervolgens te verwerken in de invulling van de kenniswerkplaats.

Over het Rotterdamse beleid...

“Het lijkt een verzameling van projecten. Er is geen focus. Daar gaat veel energie in zitten. Rotterdam doet het beter dan andere steden, maar toch blijft het een waslijst aan losse projecten, zowel sociaal als fysiek. De visie en de richting ontbreken. Men durft niet te zeggen “dit project doet er niet toe”. Er is gebrek aan selectie, durf en visie.”

Over welzijnsinstellingen in Rotterdamse achterstandswijken...

“De manier waarop verantwoordelijkheden zijn weggeorganiseerd. Alles moet meetbaar en kwantitatief, en er zitten mensen die zonder passie hun werk doen. Met een kleine groep mensen en de wijk, kun je meer voor elkaar krijgen dan met een groot batterij aan uitgebluste welzijnswerkers. Een bepaald amateurisme mag. En als zo'n initiatief in de wijk stopt: láát het stoppen, ga het niet institutioneel opleggen.”

Over de fysieke aanpak van achterstandswijken...

“Er wordt te snel gegrepen naar een fysieke aanpak i.p.v. aan te sluiten op initiatieven die er al zijn. Kijk bijvoorbeeld naar de aandacht voor multifunctionele accommodaties; dat gaat vooral over gebouwen, maar het zou ook een multifunctioneel proces kunnen zijn. Maar vaak gaat het daar mis; dan komt er een gebouw met drie deuren waar niemand zich verantwoordelijk voor voelt.”

4. Kennis in de Wijk

Dat de respondenten kritisch zijn ten opzichte van de (Rotterdamse) wijkaanpak is duidelijk geworden in het vorige hoofdstuk. Maar welke rol speelt kennis in de huidige tekortkomingen van dit beleid? In welke mate vindt kennisuitwisseling- en verspreiding al plaats? En is er eigenlijk wel sprake van een kloof tussen kennis, beleid en praktijk? Dit hoofdstuk behandelt de rol van kennis in de aanpak van achterstandswijken en gaat over de samenwerking tussen kennis en praktijk. Aan de respondenten is gevraagd welke positieve en negatieve ervaringen zij zelf hebben gehad op het gebied van samenwerking tussen kennis en praktijk. Ook is gevraagd wat respondenten zelf doen aan het verspreiden van kennis en/of praktijkervaring. Verder vroegen wij respondenten welke relevante kennis nog ontbreekt (m.b.t. achterstandswijken), en wat volgens hen de belangrijkste onderzoeksvragen zijn. Tijdens de interviews werden veel initiatieven en voorbeelden van samenwerkingsverbanden op het gebied van kennisuitwisseling genoemd. Een overzicht hiervan is te vinden in Appendix D.

4.1 De Rol van 'Kennis'

De respondenten zijn het eens dat er over het algemeen een mismatch is tussen kennis en beleid en dat er een kloof bestaat tussen kennis en praktijk. Ook geven alle respondenten aan dat de afstemming tussen kennis en praktijk slecht verloopt, of in elk geval een stuk beter kan. De samenwerking tussen kennis en praktijk wordt door een aantal omschreven als ' knullig', 'desastreus' en 'ontluisterend'. Daarbij wordt vooral benadrukt dat de vertaling van kennis naar beleid / praktijk ontoereikend is; ofwel de vertaalslag wordt niet adequaat uitgevoerd.

De meeste respondenten vinden dat er veel algemene kennis is, maar te weinig specifieke kennis: 'er wordt te grofmazig naar zo'n wijk gekeken' en 'de precisie ontbreekt'. Veel respondenten geven aan dat onderzoek vaak te abstract is en te ver van de praktijk af staat, en benadrukken dat er behoefte is aan meer 'participatief onderzoek', 'actieonderzoek' en 'praktijkonderzoek'.

Percepties van kennis

Hoewel men het voornamelijk eens is dat er een kloof bestaat tussen kennis, beleid en praktijk, blijkt dat de respondenten er verschillende percepties van het woord 'kennis' op na houden. Het valt hierbij op dat het merendeel van de respondenten 'kennis' vooral associeert met klassiek wetenschappelijk onderzoek. Een aantal respondenten bespreekt echter andere vormen van kennis en geeft aan dat mensen in het veld nog te weinig van elkaar leren, dat er behoefte is aan een 'community of best practices' en aan de overdracht van instrumenten en methodieken. Tegelijkertijd geeft men ook aan dat de kennis ook vooral bij uitvoerende instellingen, professionals en bewoners zit. Vervolgens ontstaat, volgens een respondent (praktijk), een nieuwe kloof tussen beleidsmakers en uitvoerders:

De uitvoeringsintelligentie bij de diensten is NUL. Zoals JOS, deelgemeentes, etc. Die besteden heel veel uit. Als je alles door anderen laat doen, dan krijg je een gebrek aan uitvoeringskennis. Die uitvoeringskennis is echt onder peil. Mensen bedenken iets maar weten niet hoe ze het moeten uitvoeren. De kern van het

probleem is: met een idee is meestal niks mis, maar het ontbreekt aan schakels en kennis over HOE het idee uit te voeren.

Een andere respondent (praktijk) geeft aan dat beleid "achter bureaus wordt bedacht" en dat "beleidsmensen echt de wijk in moeten om gebiedsgericht te werken." Juist de toegepaste kennis en 'lokale kennis' ontbreekt. Een andere respondent (wetenschapper) stelt juist dat:

We moeten ons meer richten op de leefwereld in die wijken, want beleid sluit hier nu niet op aan, terwijl dit juist verbonden moet worden met elkaar. Er moet een "klik" zijn met de reflectie van wat mensen eigenlijk doen en met hun huidige werkzaamheden in die wijken. Dus die grote kenniskloof is vooral aanwezig tussen de systeemwereld en de leefwereld, oftewel de geclaimde wijk en leefbare wijk.

Onbegrip tussen wetenschap, beleid en praktijk

Wat betreft de gebrekkige samenwerking stuiten we op een klassieke spanning tussen kennis en beleid, en het wederzijdse onbegrip tussen wetenschap en praktijk. Respondenten uit de praktijk en het beleid geven aan dat onderzoekers niet betrokken genoeg zijn, niet genoeg 'teruggeven', en dat het doen van onderzoek een doel op zich wordt i.p.v. een middel om iets te realiseren. Er is ook kritiek op adviesbureaus, zo stelt een beleidsambtenaar:

Mijn ervaring met adviesbureaus is: je krijgt er uit wat je er in stopt. Adviesbureaus hebben veel input nodig. Dan krijg je wel een goed verhaal, maar je moet er wel eerst veel energie en tijd in investeren.

Veel kenniswerkers geven op hun beurt aan dat mensen uit de praktijk en beleid zoeken naar simplificatie in de vorm van kwantificering, richtlijnen, handboeken of 'quick & dirty analyses', terwijl het moeilijk, onwenselijk of zelfs onmogelijk is om sociaalwetenschappelijk onderzoek op die manier te vertalen. Vaak richten onderzoeksinzichten zich op de lange termijn (bijv. onderwijs en jeugd) terwijl de 'politiek' vooral korte termijn resultaten wil. Ook beklagt een aantal onderzoekers en adviseurs zich over de manier waarop zij door de gemeente en instellingen ingeschakeld worden, waarbij zij: ofwel niet weten wat er met hun input is gebeurd; ofwel niet tevreden zijn over de manier waarop de aangeleverde kennis versimpeld wordt. Een respondent noemt het een 'eenzijdige relatie' tussen beleid en wetenschap (i.e. onderzoeker levert input en het beleid doet er vervolgens wellicht iets mee, maar er is geen terugkoppeling).

Veel onderzoekers onderkennen echter ook dat zij zelf niet betrokken genoeg zijn en geven aan dat ze graag méér betrokken zouden willen zijn bij de praktijk/ het beleid in de stad. Als verklaring voor het gebrek aan betrokkenheid noemen zij het ontbreken van continuïteit - projecten zijn vaak van korte duur en daarmee eindigen vaak ook de contacten. Een respondent benadrukt ook dat er spanning is tussen betrokkenheid in de praktijk enerzijds en het beoefenen van wetenschap anderzijds; het is lastig of bijna onmogelijk om 'aanwezigheid in de wijk' te combineren met de interne druk van universitaire verplichtingen, i.e. publiceren van internationale artikelen en het geven van onderwijs. Een aantal onderzoekers geeft ook aan dat er zelfs tussen onderzoekers in verschillende instituten nauwelijks wordt samengewerkt, laat staan dat onderzoekers samenwerken met andere organisaties in de stad.

Ervaringen in kennisuitwisseling

De meeste respondenten geven aan zowel succesvolle als minder succesvolle ervaringen te hebben met de samenwerking tussen kennis en praktijk. Bij succesvolle ervaringen wordt vooral verwezen naar projecten waar er meteen iets met de kennis gebeurt en waar onderzoekers / adviseurs ook betrokken zijn bij de uitvoering. Ook wordt een aantal keer verwezen naar informele verbanden waarbij onderzoekers vooral 'meedenken' met beleidsmakers in termen van reflectie en kritische discussie. Andere succesfactoren die genoemd worden zijn: concrete en themagerelateerde kennisuitwisseling, het inzetten van studenten (maar die 'moeten wel goed aangestuurd worden'), en een duidelijke taakverdeling tussen opdrachtgever (praktijk) en opdrachtnemer (kennisinstelling). Bij negatieve ervaringen wordt vooral gesproken over projecten die eindigen met 'het zoveelste boekje' en rapporten die 'in de la belanden'.

4.2 Meningsverschillen aangaande de Rol van Kennis

Het meest opvallende meningsverschil betreft het oordeel over het wel al dan niet ontbreken van kennis. Dit heeft te maken met een eerder benoemd meningsverschil dat sommigen benadrukken dat er teveel wordt gepraat, te weinig wordt gedaan en het allemaal te langzaam gaat, terwijl anderen juist menen dat er te snel en ongeduldig wordt gehandeld, men zonder visie tot actie over gaat en er te weinig tijd is voor reflectie (zie ook sectie 3.2). Men verschilt daarin ook van mening over de mate waarin er meer tijd (en geld) moet worden vrijgemaakt voor kennis. Hoewel veel respondenten vinden dat er gebrek is aan (bepaalde) kennis en informatie, geven anderen juist aan dat er al meer dan genoeg kennis en informatie is, maar dat die niet goed wordt afgestemd:

Kennis sluit niet aan op beleid door het ontbreken van visie (...) Het probleem is niet zozeer een gebrek aan kennis, maar aan visie.

Volgens sommigen is ook sprake van 'weerstand tegen teveel kennis', en er wordt zelf gesproken van een 'anti-kennis' houding.

Zoals eerder aangegeven, benadrukken de meeste respondenten dat er teveel algemene en abstracte kennis is, dat er vooral behoefte is aan toegepaste praktijkkennis en dat onderzoekers meer praktijkgericht onderzoek moeten doen en/of hun onderzoek meer moeten vertalen naar de praktijk. Echter, een aantal respondenten vinden juist dat er te weinig *fundamenteel* onderzoek is en dat er meer onafhankelijke en kritische reflectie moet zijn. De roep om onafhankelijkheid wordt ook duidelijk in het volgende citaat:

Het is ook nodig dat kennis het beleid "opschudt". Dat vergt volstrekt onafhankelijk onderzoek. En daar dan het beleid mee confronteren. Het gaat niet alleen om "samenwerking" en allemaal gezellig kennis delen, het gaat ook om confrontatie en discussie. Dat werkt in principe ook binnen de opdrachtgever - opdrachtnemer relatie ... Er zijn financieringconstructies om die onafhankelijkheid te waarborgen. Als je dat onafhankelijke onderzoek niet hebt, dan vermink je de kennis. Kenniswerkers moeten onafhankelijk zijn.

Een andere respondent (wetenschapper) beweert dat onderzoekers teveel bezig zijn met vraaggericht beleidsonderzoek en dat dit niet leidt tot relevante kennis. Volgens deze respondent zijn veel kennisinstellingen niet kritisch genoeg, praten ze het beleid teveel na en worden 'alle scherpe randjes van hun onderzoek afgesneden'. Er zou zelfs sprake zijn van 'een kolonisatie van de wetenschap door het beleid', van 'belangenverstreming' en van onderzoekers die 'gechanteerd worden door beleid'. Ook bekritiseert deze respondent de roep om integratie en visie:

Onderzoek faalt als men streeft naar een gemeenschappelijke visie. De roep op integraliteit is funest.

Hoewel dit in onze interviews slechts door één respondent wordt aangegeven, leert de ervaring in de wetenschapswereld ons dat deze scepsis over beleidsgericht onderzoek representatief is voor een groot aantal sociaal-wetenschappelijke onderzoekers.

Een aantal respondenten legt de nadruk op het delen van kennis in termen van praktijkvoorbeelden en 'best practices' (o.a. initiatieven uit verschillende steden, zowel nationaal als internationaal). Echter, er is ook een aantal dat aangeeft genoeg te hebben van het 'zoveelste voorbeeldje', en juist behoefte te hebben aan meer fundamentele en specifieke kennis over de Rotterdamse context en/of bepaalde wijken. Ook valt het op dat veel respondenten het belang van 'meetbaarheid' benadrukken, terwijl anderen juist expliciet kritisch zijn over kwantificering en generalisatie. Verder blijkt dat er onder onderzoekers verschillende percepties leven over de kennisbehoeftes die 'het beleid' of 'de praktijk' hebben. Terwijl veel kenniswerkers beweren dat beleidsmakers vooral toegepaste kennis willen hebben in de vorm van 'handboeken' of 'meetinstrumenten', geven andere onderzoekers aan dat beleidsmakers juist behoefte hebben aan reflectie en fundamentele kennis, en dat er ook onder beleidsmakers weerstand is om wetenschappelijke kennis in 'producten' om te zetten.

4.3 Wat Respondenten Zelf Doen aan Kennisverspreiding

De meest genoemde vormen van kennisverspreiding zijn publicaties, bijeenkomsten en onderwijs. Allerlei vormen worden hierbij genoemd: rapporten, wetenschappelijke artikelen, vakbladen, essays, krantenartikelen en nieuwsbrieven, presentaties, conferenties, symposia, workshops, trainingen, masterclasses en (gast)colleges. Er wordt ook verwezen naar gesprekken en 'coaching', waarbij kenniswerkers meedenken en/of meelopen met beleidsmakers of uitvoeringspartners. Een aantal respondenten noemt het inzetten en betrekken van studenten d.m.v. actieonderzoek in de wijk en/of stages. Er is slechts één respondent die expliciet aangeeft veel gebruik te maken van beeldmateriaal voor het overdragen van kennis (films, foto's en kunst). Ook valt het op dat er - naast de gebruikelijke websites - relatief weinig gebruik wordt gemaakt van nieuwe media (bijv. fora, Twitter of netwerken zoals Hyves en Facebook), hoewel het belang daarvan wel door veel respondenten wordt benadrukt.

Het valt op dat kennisinstellingen met een adviesfunctie het meest actief zijn met het verspreiden van kennis. Een significant aantal respondenten (uit wetenschap, beleid en praktijk) geven aan dat ze graag méér zouden willen doen aan kennisverspreiding. Een respondent geeft aan dat hij er naar streeft om 'methodieken over te dragen', maar dat hij merkt dat die methodieken door anderen vaak maar half of ronduit slecht worden toegepast.

Een aantal beleidsmakers en uitvoerders blijkt ook terughoudend te zijn met het wijd verspreiden van praktijkervaringen, omdat ze niet willen dat een wijk een 'studieobject' wordt, en/of niet willen dat het succes van bepaalde wijkprojecten wordt vertaald in termen van hun eigen carrièresucces. Echter, in de interviews valt het op dat veel respondenten (met name die uit de praktijk, maar ook een aantal beleidsmakers en wetenschappers) het liefst willen vertellen over individuele praktijkvoorbeelden en opgedane ervaringen (bijv. over project 'X', probleemkind 'Y', of aanpak 'Z'). Er leeft dus onder die respondenten wel de behoefte om hun kennis en praktijkervaring te delen, echter een aantal zijn terughoudend om dit in een institutionele setting te doen. Er is veel kritiek op grote conferenties 'waar teveel gepraat wordt', en er wordt een voorkeur aangegeven voor meer informele vormen van kennisoverdracht, bijv. gesprekken, diners en/of bijeenkomsten met en in de wijk zelf.

4.4 Ontbrekende Kennis: Kennisvragen en Thema's

De interviewvraag over welke relevante kennis nog ontbreekt (m.b.t. achterstandswijken) leidt tot een waslijst aan onderzoeksvragen en thema's. Het valt op dat de meeste respondenten vooral onderzoeksthema's benoemen, en dat weinig dit vertalen in onderzoeksvragen. De onderzoeksvragen die wel benoemd worden zijn vaak gericht op effectiviteit en 'hoe' men dingen 'voor elkaar kan krijgen'. In dat opzicht is het interessant dat één onderzoeker juist beweert dat sociaal-wetenschappelijk onderzoek nooit moet gaan over de 'effectiviteit' van beleid, omdat dit een oordeel is dat beleidsmakers zelf moeten maken. Wat sociaalwetenschappers wel kunnen onderzoeken zijn de *effecten* van beleid, aldus de respondent in kwestie. Box 1 geeft een overzicht van de meest genoemde thema's en de bijbehorende onderzoeksvragen.

Box 1. Meest genoemde thema's en onderzoeksvragen

1. Effecten van Wijkbeleid, Meetbaarheid, Rendement

- Wat zijn de effecten van wijkbeleid?
- Wat zijn de effecten van gebiedsgericht werken?
- Welke welzijnsinterventies zijn het meest effectief?
- Hoe maken we resultaten van projecten meetbaar?
- Wat is het rendement van investeringen?
- Waar/bij wie komt het profijt van investeringen te liggen?

2. Burgerparticipatie, Zelforganisatie, Empowerment

- Hoe betrek je burgers op de juiste manier? Hoe bereik je *diverse* burgers?
- Hoe laat je mensen investeren in hun wijk?
- Hoe maak je gebruik van de eigen kracht van mensen / de wijk?
- Wat zijn de motivaties en verwachtingen van burgers?
- Hoe ontstaat zelforganisatie, zowel onder bewoners als beleidsmakers?

3. Internationale Vergelijking van...

- ... grote steden (bijv. London, Berlijn)
- ... havensteden (bijv. Antwerpen, Glasgow)
- ... gebieden
- ... achterstandswijken
- ... beleid

Box 2 geeft een overzicht van de overige thema's en onderzoeksvragen die genoemd werden door de respondenten.

Box 2. Overige Thema's en Onderzoeksvragen

Sociaal-culturele Focus (vooral gericht op burgers)

- Etnografisch antropologisch onderzoek
- Etniciteit en interculturele dimensie van menselijke contacten in de wijk
- Sociale samenhang en identiteit
- Sociale mobiliteit
- Sociologisch onderzoek naar de inrichting van pleinen
- Cultureel kapitaal onder bewoners (kennis, taal, sociale achterstand).
- Taalachterstand van kinderen en onderwijs
- Cognitieve relaties
- Probleemjeugd, risicobeheersing, 'authoritative communities' en 'gezag'
- Intergenerationeel overdracht van huiselijk geweld

Organisatorische Focus (vooral gericht op beleid & uitvoer)

- Grootschalige of kleine initiatieven: wat heeft op de lange duur het meeste effect?
- Interactieve beleidsvorming (gekoppeld aan burgerparticipatie)
- (Nieuwe) rollenverdeling tussen burgers, markt en overheid
- Nieuwe vormen van samenwerking. Hoe creëer je coalities?
- Integrale gebiedsontwikkeling: wat is dat, hoe doe je dat?
- Politieke machtsverhoudingen
- Preventieve aanpak versus meer blauw op straat.
- Repressief optreden: wat is het rendement/effect?
- Communicatie: hoe breng je kennis over?
- Vaardigheden en competenties van zowel burgers als professionals
- Paternalisme versus 'eigen verantwoordelijkheid'
- Mensen aan het werk krijgen.
- Nieuwe stroom van migranten: wat leren we uit het verleden?

Overig: Duurzaamheid, Vakmanschap, Rotterdam, Openbare Ruimte, Data

- Duurzaamheid. Wat is (sociale) duurzaamheid?
- Specifieke kennis over Rotterdam: wat werkt *hier* nou om problemen aan te pakken?
- Vakmanschap
- Zorgstructuren
- Schoon, heel en veilig.
- Hoe komt het dat deze wijken er zo beroerd uitzien?
- Nieuwe strategieën voor openbare ruimte.
- Hoe gaat de ruimtelijke ordening veranderen in de komende decennia?
- Gebruikswaarde van kennis en data: koppeling van dataverwerking aan processen

4.5 Samenvatting

Hoewel de respondenten het eens lijken te zijn dat er a) een mismatch tussen kennis en beleid bestaat en b) een kloof tussen kennis en praktijk, is de consensus over de gebruikte termen moeilijk te ontdekken. Dit heeft voornamelijk te maken met wat de respondenten onder kennis verstaan. Tijdens de interviews worden verschillende vormen van kennis aangehaald, o.a. klassiek wetenschappelijk onderzoek (kwalitatief en kwantitatief, inductief en deductief), 'best practices' waarvan met moet leren en lokale kennis (leefwereld van bewoners/wijk).

De gemene deler lijkt te bestaan in de mening dat er veel algemene en abstracte kennis is, maar er te weinig specifieke, praktijk- en lokale kennis beschikbaar is. Naast dit gebrek aan specifieke kennis, lijkt er ook een afstemmingsprobleem te bestaan tussen kennis en uitvoering. Veel respondenten zien daarom heil in meer 'participatief onderzoek', 'actieonderzoek' en 'praktijkonderzoek' om de kloof te dichten. Er lijkt een grote behoefte aan meer betrokkenheid van onderzoekers bij de uitvoer en de toepassing van beleid en een behoefte aan samenwerkingsverbanden waarin kennis 'meteen' wordt toegepast.

Dit betekent niet dat er geen behoefte is aan meer abstracte kennis en kritische reflectie. Sterker nog, meerdere respondenten geven te kennen dat een van de grootste problemen het gebrek aan visie en fundamentele discussie is (zowel bij kennisinstellingen als bij beleid en praktijk). Dit is echter wel een punt waarop de meningen verschillen. Dat geldt overigens ook voor de mate waarin onderzoeksresultaten en methoden kwantificeerbaar en/of generaliseerbaar moeten zijn. Kenniswerkers verschillen verder van mening over wat mensen uit het beleid en de praktijk verwachten en willen van kennisinstellingen: sommigen beweren dat beleidsmakers altijd 'instrumenten' en methoden willen, terwijl anderen beweren dat beleidsmakers juist vooral kritisch reflectie willen. Daarnaast zien we de klassieke tegenstellingen en spanningen tussen wetenschap en beleid, kennis en praktijk terug in de verschillende interviews. Het is tevens belangrijk om te vermelden dat er onder wetenschappelijke onderzoekers wel scepsis bestaat m.b.t. vraaggericht onderzoek. Dit zou teveel door beleid worden beïnvloed, waarbij de angst bestaat dat dit ten koste gaat van fundamenteel en kritisch onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek.

De belangrijkste kennisvragen die genoemd worden vallen onder de volgende clusters:

- Effecten van wijkbeleid, meetbaarheid, rendement
- Burgerparticipatie, zelforganisatie, empowerment
- Internationale vergelijking van steden, wijken en beleid

Overige kennisvragen kunnen gecategoriseerd worden in de volgende clusters:

- Sociaal-culturele focus (klassieke thema's uit de sociologie).
- Organisatorische focus (vooral gericht op beleid & uitvoer)
- Overig: duurzaamheid, vakmanschap, Rotterdam, openbare ruimte, databronnen

Over het ontbreken van lokale kennis...

“Er wordt veel achter het bureau bedacht. De kennis zit bij de deelgemeente en de diensten die dit aansturen, maar de beleidsmensen bij die diensten hebben geen idee. De beleidsmensen moeten echt de wijk in om gebiedsgericht te werken. Het gaat vooral om lokale kennis. Maar die ontbreekt bij de beleidsmakers.”

Over vraaggericht onderzoek...

“Als wetenschapper moet je proberen buiten het veld te gaan staan. In plaats daarvan worden onderzoekers gehanteerd door beleid. Men praat elkaar heel vaak na. Men praat over onderzoek dat voortkomt uit de beleidswereld en dezelfde retoriek hanteert. Hierdoor worden het subtiele en genuanceerde echo's van beleidsprogramma's. Veel kennisinstellingen durven niet kritisch te kijken. Alle scherpe randjes van het onderzoek worden ervan afgesneden bij de vertaling en communicatie van onderzoek naar beleid”

Over de betrokkenheid van wetenschappers...

“Er is veel interne druk op het geven van onderwijs en publiceren. Dit is moeilijk te combineren met zichtbaarheid in het veld. Bijvoorbeeld bij een onderzoek dat ik heb gedaan in een Rotterdamse achterstandswijk: ze hebben me daar weinig gezien, ik bleef onzichtbaar voor de praktijk. De vraag is: hoe kun je er voor zorgen dat de inspanning van wetenschappers in het veld ook binnen hun instituut wordt gewaardeerd?”

5. Visies op de Kenniswerkplaats

Hoewel iedere respondent de toegevoegde waarde inziet van een kenniswerkplaats achterstandswijken, zijn de meningen verdeeld over de invulling, de voorwaarden, de prioriteiten en de mate van mogelijke betrokkenheid bij de kenniswerkplaats. Dit hoofdstuk geeft inzicht in deze verdeelde meningen. In de interviews is gevraagd naar algemene reacties en visies op de kenniswerkplaats achterstandswijken. Naast deze algemene indrukken is ook expliciet gevraagd welke organisatievormen, samenwerkingsverbanden en thema's de voorkeur verdienen. Tot slot vroegen wij een aantal respondenten ook in hoeverre zij interesse hebben om deel te nemen in de kenniswerkplaats, en zo ja, op welke manier en onder welke voorwaarden.

5.1 Reacties op een Kenniswerkplaats Achterstandswijken

De meeste respondenten reageren over het algemeen redelijk tot zeer positief op het idee van een kenniswerkplaats (KWP). Veel respondenten geven wel aan bepaalde bedenkingen te hebben: 'oh nee, niet weer zoiets', 'er is al zoveel', 'niet weer een... NICIS/KEI/Veldacademie/BOOT/etc.' (zie ook Appendix D voor genoemde initiatieven), 'weer een stel professionals die iets willen' en 'waarom moet dit nou weer'? Echter, na het uitspreken van deze zorgen gaven de meeste respondenten aan dat de KWP wel heel veel toegevoegde waarde *kan* hebben als het voldoet aan bepaalde voorwaarden.

Alle respondenten benadrukken de noodzaak om geen dingen 'dubbel te doen'. De KWP moet 'goed aanhaken op dingen die al gebeuren', niet 'het wiel opnieuw uitvinden', goed analyseren welke kennisinstellingen er al zijn en wat ze doen, en men moet vooral goed nadenken wat de plaats is van de KWP binnen al die bestaande netwerken, instellingen en initiatieven. Bijna alle respondenten benadrukken ook dat de KWP continuïteit nodig heeft; er moet 'commitment' zijn en er moet sprake zijn van 'langdurige relaties' en 'verankering'. Respondenten verschillen echter zeer van mening over hoe dit te bewerkstelligen (zie sectie 5.2.).

Een andere algemene reactie op de KWP die vaak terugkomt in de interviews, is benadrukking dat de KWP (alleen) toegevoegde waarde heeft *als* het kennis en praktijk kan verbinden. Een uitzondering hierop is dat één onderzoeker beweert dat de KWP alleen toegevoegde waarde heeft wanneer het zich vooral richt op het presenteren van 'fundamenteel onderzoek', 'kennis die ergens anders over gaat' en 'thema's waar men nog niks van af weet'. Dit zou de manier zijn om te garanderen dat de KWP een plek wordt 'waar je verrast wordt' en waar 'thinking out of the box' gestimuleerd wordt. Deze kwestie van kritisch en fundamenteel onderzoek wordt vaak aangekaart door respondenten die ook expliciet wijzen op de noodzaak dat onderzoekers hun onafhankelijkheid behouden (zie ook paragraaf 4.2).

Naast het koppelen van kennis en praktijk, benadrukken veel respondenten dat de KWP vooral toegevoegde waarde heeft als het zich richt op de lokale, Rotterdamse context. De KWP moet kennis concreet maken voor Rotterdam en bepaalde wijken daarin, en het moet kennisvragen op een 'heel lokaal niveau formuleren'. Deze lokale focus is volgens velen ook dat wat de KWP onderscheidt van bestaande kennisinstellingen: "omdat het lokaal is, is de KWP niet nóg een zoveelste kennisinstituut". Veel respondenten onderstrepen ook dat de KWP dicht bij de wijk

moet blijven. De term *werkplaats* blijkt bij veel respondenten de associatie op te roepen van een plek die zich ook fysiek *in een achterstandswijk* bevindt, waar mensen 'lokaal kennis toe te passen' en 'ook echt aan de slag gaan'. Over het algemeen lijken respondenten positief over de term 'kenniswerkplaats' (op één respondent na die het een 'verschrikkelijke' term te vindt). Zie verder ook paragraaf 5.6 voor een overzicht van deze en andere genoemde voorwaarden.

5.2 Vormgeven en Invulling van de Kenniswerkplaats

Gevraagd naar een mogelijke invulling van de KWP geven respondenten aan dat er allerlei verschillende manieren zijn om de KWP te organiseren – elk met voordelen en nadelen – en dat de keuze daarin vooral afhangt van 'wat de gemeente precies wilt bereiken'. Daarbij wordt benadrukt dat de gemeente wel 'echt een keuze moet maken' en 'duidelijk moet communiceren'. Wanneer vervolgens gevraagd werd om ideeën aan te laten dragen voor het organiseren van de KWP, benoemen de respondenten zeer diverse en uiteenlopende ideeën en voorwaarden.

De meest genoemde ingrediënten in de vormgeving van de KWP zijn: het organiseren van bijeenkomsten en workshops, het aanbieden van interessante presentaties en het creëren van een 'ontmoetingsplek'. Daarbij wordt door velen benadrukt dat het niet het zoveelste overlegorgaan moet zijn; het moet geen 'circus' zijn, geen 'ouwehoerclub' en ook geen 'chique toestand' worden. Veel respondenten raden aan om het 'licht', 'leuk' en 'informeel' te houden, o.a. d.m.v. lunchbijeenkomsten, diners en borrels. Wat ook vaak genoemd wordt is het laten 'meelopen' van onderzoekers en studenten, en het inzetten van onderzoekers bij het begeleiden, trainen en 'coachen' van ambtenaren en professionals. Daarbij wordt ook gesproken over het ontwikkelen van instrumenten en methodieken om bestaande kennis te vertalen naar de praktijk, eventueel voor een specifieke wijk. Een aantal respondenten geeft specifieke ideeën voor de KWP, waarbij het opvalt dat een aantal hier een fysieke invulling aan geeft, i.e. een 'plek in de wijk' (zie textbox 3).

Naast deze algemene punten die door veel respondenten worden genoemd, zijn er ook grote meningsverschillen over hoe de KWP vorm zou moeten krijgen. Zo is er een flink aantal respondenten dat nadrukkelijk adviseert om de KWP niet (teveel) te institutionaliseren en er 'niet teveel FTE's' op te zetten. Volgens hen moet de KWP gebaseerd zijn op een (informele) netwerkstructuur, een ontmoetingsplek worden waar mensen elkaar vrijwillig opzoeken, een flexibel fenomeen met steeds andere coalities dat vooral gericht moet zijn op het verbinden van mensen. Echter, anderen benadrukken juist de noodzaak aan een structurele organisatie 'met voldoende FTE's' en minstens één persoon 'die het fulltime trekt' en zich 'verantwoordelijk voelt'. Zij vinden juist dat de vrijblijvendheid voor deelnemers beperkt moet worden, dat commitment en continuïteit een vereiste is en dat de KWP vooral niet 'de zoveelste netwerkplek' moet worden. Een aantal vindt ook dat de KWP verankerd moet worden binnen het beleid en binnen de verschillende diensten. Anderen hameren er juist op dat de KWP niet te beleidsgericht moet zijn, maar zich vooral moet richten op de uitvoeringspraktijk. Hoewel deze verschillende percepties op de KWP hier met elkaar worden gecontrasteerd, zullen wij in onze synthese in hoofdstuk 6 aantonen dat commitment en continuïteit

gewaarborgd kunnen worden zonder een al te zware institutionalisering, en dat een verankering in het beleid samen kan gaan met een focus op de uitvoeringspraktijk.

Hoewel de meeste respondenten aangeven dat de KWP niet zelf een kenniscentrum moet worden, maar juist moet gaan over de *toepassing* van kennis, zijn er ook respondenten die de KWP zien als een plek voor het genereren van relevante kennis. Er wordt gesproken over het maken van een overzicht van de 'state-of-the-art', het in beeld brengen van kennisvragen, en het doen van relevant onderzoek. Één respondent stelt zelfs voor dat de KWP 'geld beschikbaar zou moeten stellen voor onderzoek' en dat de KWP 'een plek zou moeten zijn waar onderzoeksresultaten gepresenteerd worden'. Een aantal respondenten ziet de KWP ook als een kans voor het ontwikkelen van een 'data-poule' en voor samenwerking in het verzamelen en systematisch opslaan van informatie en kennis, waaronder ook het openlijk beschikbaar maken van bepaalde databanken die nu nog besloten zijn.

Wat heel interessant zou zijn is dat bijvoorbeeld het centrum O+S in Amsterdam en het COS in Rotterdam hun data ter beschikking stellen. Ze verzamelen vooral gegevens voor diverse gemeentelijke indexen, maar doen zelf geen [kwalitatief] onderzoek. Men zou meer dienstbaar kunnen zijn met die data en we zouden een snellere entree naar die data moeten hebben, zonder alle bureaucratie en handtekeningen waar het nu moeizaam mee gepaard gaat, als het überhaupt al lukt.

Anderen benadrukken juist dat de KWP niet op het verzamelen van data gericht moet zijn, maar op 'de meer revolutionaire en abstracte inzichten'. Ook stelt een aantal respondenten dat er al algemene informatiebronnen en databanken genoeg zijn, en dat de KWP thematische prioriteiten moet stellen en zich selectief op een aantal thema's moet richten.

Box 3. Concrete Suggesties voor Invulling Kenniswerkplaats

“Matchen van Vraag & Aanbod”

Ambtenaren vinden het moeilijk om wetenschappers te vinden. De Kenniswerkplaats zou dus in de eerste een makelaarsfunctie moeten hebben voor het matchen van “vraag & aanbod”

“Spreekuur voor Ambtenaren”

Beleidsambtenaren hebben vaak behoefte aan reflectie, coaching en inhoudelijk ‘sparringpartners’. In de KWP zouden onderzoekers een soort ‘spreekuur’ kunnen houden voor ambtenaren.

“Veldacademies in Meerdere Wijken”

Meerdere Veldacademies in verschillende wijken met een platformfunctie voor de wijk: wijkbijeenkomsten organiseren en talenontwikkeling door bijv. studenten aan jongeren te koppelen. Ook een plek in de buurt met een ‘huiskamereffect’, waar men ‘samen koffie drinkt’.

“SimCity voor Achterstandswijken”

Een plek voor nieuwe vormen van kennisverspreiding, met gebruik van nieuwe media, digitalisering, e-learning, films en ander beeldmateriaal. Zo kun je denken aan een ‘SimCity voor achterstandswijken’, of kunsttentoonstellingen.

“Begeleiden van Burgerschap”

Een kenniswerkplaats gericht op het ‘begeleiden van burgerschap’, gekoppeld aan het ontwikkelen van vaardigheden en burgerparticipatie, maar ook gekoppeld ‘aan een controle op de uitvoering van beleid’

“Pressure Cooker Challenges”

Een groep mensen een aantal dagen bij elkaar zetten in een ‘pressure cooker setting’ om een concreet probleem (‘challenge’) op te lossen. Niet onderzoek doen, maar mensen ‘met grote inhoudelijke bagage’ hun kennis laten toepassen op een specifiek probleem.

“Bibliotheek Moderne Stijl”

Een multifunctionele accommodatie voor kennisuitwisseling die toegankelijk is voor iedereen. Ruimte voor vergaderingen maar ook voor kunst en theater. Moet dag en nacht open zijn, ook voor studenten. Focus op het verbinden, faciliteren en opleiden van mensen in de wijk, bijv. studenten die jongeren helpen met huiswerk, en daar iets voor terug krijgen.

“State-of-the-Art voor Kennis én Actie”

Samen witte vlekken en onderzoeksvragen benoemen en die invullen, maar ook samen actiepunten benoemen, en niet uit elkaar gaan vóórdat de kennisvragen én actiepunten benoemd zijn. Aan de slag met werkgroepen en samen casussen uitpluizen

“Kennisarena”

Naast de werkplaats komt er ook een “kennisarena” komen voor de wetenschappelijke inzichten voor beleidsmakers. “Dan krijg je de top uit de beleidswereld- en wetenschappelijke wereld.” Dit zou bv. een eenmalige bijeenkomst per jaar kunnen zijn (ook met bedrijfsleven).

5.3 Mogelijke Samenwerkingsverbanden en Partners

Veel respondenten benadrukken het betrekken van mensen die 'echt in de wijken wonen en werken', zowel burgers als ondernemers. Zo stelt een van de respondenten: "als gemeente en universiteit zijn we goed in abstracte discussies. Ondernemers brengen dat naar de praktijk". Ook wordt vaak benadrukt dat betrokkenen 'inspirerend' moeten zijn: 'friskijkers', 'dwarsdenkers', 'verassende mensen' en 'coalities die niet voor de hand liggen'. Er moet commitment en wederzijdse betrokkenheid zijn, en de KWP moet bestaan uit mensen 'die iets komen halen maar ook iets komen brengen'. Daarbij moet wel onderscheid worden gemaakt tussen de verschillende partners en wat zij kunnen halen en brengen. Zo stelt een van de respondenten dat:

Je moet zuiver onderscheid maken tussen praktijk en fundamenteel onderzoek. Daar bestaan echt grote verschillen tussen hogescholen en universitaire studenten. Het is wel goed om die samen te laten werken, maar iemand moet de vragen stellen, anders gaat het alle kanten op. ... Je kunt de hogeschoolstudenten goed participatief onderzoek laten doen, maar niet herleiden tot fundamentele vragen.

Hieronder een overzicht van alle organisaties en individuen die expliciet genoemd zijn als te betrekken partners in de KWP.

Sector	Genoemde Organisaties
Overheid	Beleidsambtenaren, (deel)gemeente(s) Rotterdam, diensten, gemeentewerken, JOS, dS+V, COS, SWA (SoZaWe)
Kennis	Onderzoekers, lectoren, studenten, EUR, NICIS, Verwey-Jonker, KEI, Movisie, TU Delft (OTB & TBM), Hogescholen (lectoraten), AISSR, IMES, FORUM, SEV, Nethur, Corpovenista, Universiteit Utrecht.
Praktijk / 'De Wijk'	Bewoners(organisaties), woningcorporaties, Aedes, 'wonen, zorg en welzijn', professionals 'in de frontline', huismeesters, politieagenten, maatschappelijke organisaties, voetbalclub Feijenoord, scholen, zorginstellingen, welzijnswerkers, jongerenwerkers, sociaal werkers, VVE's (activeren/oprcithen), moskeeën, GGD, Bureau Frontline
Markt	Ondernemers, banken, Rabobank, Triodos, ASN, Albert Heijn, 'georganiseerde winkeliers', havenbedrijf, verzekeringsbedrijven, projetcontwikkelaars

Hoewel bijna alle respondenten de Erasmus Universiteit aanwijzen als een logische partner, is er één respondent (een professor aan de EUR) die stellig poneert dat de EUR wel de laatste partij is die bij de KWP betrokken moet worden. Hij stelt dat de KWP zich eerst moet richten op de volgende partijen: 1) de wijk zelf (burgers en organisaties in de praktijk), 2) beleidsmakers en 3) hogescholen. Pas daarna zou de EUR eventueel betrokken kunnen worden. Hij benadrukt daarbij dat de EUR eerst zelf moet zorgen voor samenwerking binnen de instelling, want die is er nu totaal niet; 'het zijn allemaal eenlingen', 'er is geen netwerk' en daarom is de EUR nog geen adequate partner. In dit licht is het typisch dat bijna alle

respondenten de EUR noemen als partner, maar vervolgens geen namen, afdelingen of faculteiten noemen (een enkeling noemt Godfried Engbersen en sommige noemen Sociologie).

5.4 Thema's voor de Kenniswerkplaats

Veel respondenten stellen dat 'het niet aan hen is' om de thema's voor de KWP te bepalen. Sommigen geven aan dat de gemeente die thema's moet bepalen en zelf over de inhoudelijke invulling moet beslissen. Andere menen dat de thema's 'in overleg' en 'in dialoog' bepaald moeten worden en vooral 'uit de praktijk moeten komen' (i.e. niet alleen vanuit beleidsmakers maar ook vanuit praktijkinstanties en burgers). Er lijkt een groot meningsverschil te bestaan over het wel al dan niet *van te voren* bepalen van thema's. Sommigen benadrukken dat de thema's *wel* van te voren benoemd moeten worden, zodat de KWP een concrete focus heeft en prioriteiten stelt, om te voorkomen dat het vaag en abstract blijft. Anderen adviseren juist om vooral *niet* van te voren thema's vast te leggen, om het open, breed en flexibel te houden, en om de thematische de focus vooral tijdens het proces te vormen. "Er schuilt gevaar in als het alleen een invuloefening wordt". Wanneer wij doorvragen wat volgens respondenten idealiter de inhoudelijke prioriteiten zouden moeten zijn, zien we dat deze drastisch uiteen lopen. Hieronder (tekstbox 4) een overzicht van alle genoemde thema's (die deels overeenkomsten met de onderzoeksvragen in sectie 4.4.).

Box 4. Thema's Kenniswerkplaats

Onderwijs en scholing

Onderwijs, jeugd, opvoeding, VMBO-generatie, schooluitval, Jongerenloket, schoolarrangementen, de wijksschool, talentontwikkeling, vaardigheden, omscholing, vakmanschap.

Sociaal-economisch

Wijkeconomie / lokale economie, werkloosheid / inkomen, woningmarkt .

Bevolkingssamenstelling

Hoe bevolkingsgroepen samenleven, migranteneigenschappen, 'gentrification', vergrijzing.

Burgers

Zelforganisatie, emancipatie, burgerparticipatie, perspectief van bewoners.

Gebiedsontwikkeling

Integrale gebiedsontwikkeling, fysieke aspecten, bouw, duurzaamheid, schoon, heel en veilig.

Stedelijke problematiek

Stedelijke herstructurering, stedelijke vernieuwing in historisch perspectief, "litfunctie" van de stad, internationale vergelijking steden.

Rol van de overheid

(perverse) effecten van beleid, implementatie beleid, bestuurlijke drukte, nieuwe regelgeving, tegenstrijdige eisen, regels en criteria, inzichtelijk maken hoe de wet werkt, sociale sector: crisis woningcorporaties.

Dataverzameling

Monitoren praktijkonderzoek, kanttekeningen kwantitatieve data en indexen, grenskwesties van demografische eenheden.

Overig

(mis)communicatie, discours, best practices.

5.5 Interesse Deelname

Alle respondenten waaraan expliciet gevraagd is of zij zouden willen deelnemen of bijdragen aan de KWP, geven aan interesse te hebben. Mogelijke deelname is echter onder bepaalde voorwaarden en afhankelijk van de invulling. Een vaak voorkomende reactie is:

Zeker geïnteresseerd om deel te nemen. Op welke manier weet ik nog niet, dat ligt aan de invulling van de werkplaats.

Er zijn ook uitzonderingen. Eén onderzoeker vraagt bescheiden: wie ben ik om daaraan deel te nemen? Twee respondenten beweren dat ze zelf al een kenniswerkplaats leiden ("ik *ben* een werkplaats!"), maar lijken over het algemeen toch geïnteresseerd om bij te dragen. Hoe dan ook zal potentiële deelname voornamelijk afhangen van de geïdentificeerde voorwaarden die nog eens worden samengevat in de volgende paragraaf.

5.6 Samenvatting

Uit de interviews komen een aantal duidelijke voorwaarden naar voren voor de KWP.

a) Opstartperiode

De KWP heeft een 'opstartperiode' nodig waarin het een 'beschermde' status heeft. Het moet in eerste instantie 'klein' en 'informeel' gehouden worden en moet een 'beetje kwetsbaar' zijn. 'Neem genoeg tijd, ga niet gehaast te werk'. Zorg dat in de opstartperiode voldoende 'commitment' gegeneerd wordt. Of zoals een van de respondent stelt:

Zorg in elk geval dat het iets structureels is. Neem genoeg tijd om duidelijk te krijgen wie, waarom en hoe. Zorg voor commitment. Besteed iets meer tijd aan de voorbereiding, verwacht het niet in een maandje voor elkaar te krijgen.

b) Duurzaam

Bijna alle respondenten benadrukken ook dat de KWP continuïteit nodig heeft; er moet 'commitment' zijn en er moet sprake zijn van 'wederzijdse betrokkenheid', 'langdurige relaties' en 'verankering'. De KWP moet daarom een 'langdurig karakter' hebben en 'niet het zoveelste initiatief worden'. Maak er geen 'project' van. Je moet het 'meerdere jaren de tijd geven', zodat het iets 'structureels' kan worden. Iets wat 'belangrijk' en 'innovatief' is. De KWP moet 'verankerd worden in het wijkbeleid'. Oftewel:

Een wijkaanpak is een proces van lange adem. Welk commitment heeft de kenniswerkplaats bijvoorbeeld? Het is enorm frustrerend als je net resultaten begint te zien en het wordt opgedoekt. Je zult het moeten verankeren. En het moet een langdurig karakter hebben.

Tegelijkertijd moet deelname aan de KWP niet 'vrijblijvend' zijn: 'er moeten concrete afspraken gemaakt worden, bijvoorbeeld dat kennis onderdeel wordt van beleid'. Daarnaast moeten 'partijen die meedoen er ook in investeren'.

c) Duidelijkheid en keuzes maken

De dragende partijen moeten 'echt een keuze moet maken' wat ze met de KWP willen en 'duidelijk communiceren'. Er moet een 'duidelijke visie' zijn over wat je 'kunt toevoegen' en wat men kan 'halen en brengen'. Oftewel, een 'duidelijke positionering'. Naast de visie en positionering ook keuzes maken in de thema's en het type onderzoek (bv. participatief en/of actieonderzoek). 'Alles alleen op hoofdlijnen aanraken werkt niet' en 'je moet binnen de KWP niet zoveel subgroepjes hebben'. Binnen de KWP moet de onafhankelijkheid van wetenschap en het doen van fundamenteel onderzoek gewaarborgd worden.

d) Rotterdamse werkplaats

De term *werkplaats* blijkt bij veel respondenten de associatie op te roepen van een plek die zich ook fysiek *in een achterstandswijk* bevindt, waar mensen ook daadwerkelijk 'gewerkt wordt' om 'lokale kennis toe te passen' en 'ook echt aan de slag gaan'. Verder kun je 'bijeenkomsten en workshops' organiseren, 'interessante presentaties aanbieden' en een 'ontmoetingsplek creëren'. De respondenten zijn het eens dat de KWP zich moet richten op de lokale, Rotterdamse context. De KWP moet 'kennis concreet maken' voor Rotterdam en bepaalde wijken daarin ('wijkspecifiek'), en het moet kennisvragen op een 'heel lokaal niveau formuleren'. Tegelijkertijd moet het wel vergelijkingen maken met andere steden en een 'internationaal karakter' hebben.

e) Kennisvergaring, -vertaling- en -verbinding

De KWP moet een brug maken tussen kennis, beleid én praktijk. Het moet kennis vertalen in een verhaal dat 'catchy' en 'inspirerend' is. Daarnaast moet het de kennisvergaring combineren met de operationele toepassing en uitvoering van beleid. Daarom moet de KWP zicht richten op praktijkvragen en aansluiten op bestaande praktijkkennis. Zo komt men van algemene kennis naar concrete en specifieke kennis. De KWP heeft (alleen) toegevoegde waarde heeft *als* het kennis en praktijk kan verbinden. Daarnaast moet de KWP de 'juiste belangrijke personen met elkaar weten te verbinden'.

f) Gevaren

Alle respondenten benadrukken de noodzaak om geen dingen 'dubbel te doen'. De KWP moet 'goed aanhaken op dingen die al gebeuren', niet 'het wiel opnieuw uitvinden', goed analyseren welke kennisinstellingen er al zijn en wat ze doen, en men moet vooral goed nadenken wat de plaats is van de KWP binnen al die bestaande netwerken, instellingen en initiatieven. De KWP moet niet zozeer overzichten maken van wie wat doet. Het moet echt geen volgende Nicis of KEI worden. Ook bestaat angst dat het een 'eliteclub' wordt en te 'abstract' en 'top-down' wordt. Door sommige wordt verder gewaarschuwd om de KWP niet te 'zwaar op te tuigen' en te 'institutionaliseren'. Oftewel, 'houdt het licht, zo'n organisatie moet niet een doel op zich worden'.

Ondanks deze voorwaarden bestaan veel meningsverschillen over de invulling van de KWP. Dit wijst op zowel een kans als een valkuil. Hoewel respondenten tegenstellingen tussen het een of het ander benadrukken, laat dit hoofdstuk (en ook hoofdstuk 6) zien dat rigide onderscheiden niet zo rigide hoeven te zijn. Juist daar kan de kracht van de KWP zitten: meerdere lagen en

dimensies tegelijkertijd verbinden en integreren. De door respondenten genoemde thema's, invullingen en samenwerkingspartners kunnen over het algemeen goed samen gaan. De genoemde onderwerpen waar de KWP zich op kan richten, (zie tekstbox 4) komen voor een groot deel overeen met de kennisvragen en -thema's uit het vorige hoofdstuk (zie tekstboxen 1 en 2 in hoofdstuk 4).

Aanvullende citaten Hoofdstuk 5

Over het betrekken van mensen...

“Je moet de doelgroep betrekken: ook mensen uit de praktijk, ook mensen die niet uit Rotterdam komen, ook mensen uit andere domeinen (bijvoorbeeld de markt) en internationaal. Je moet dwarse denkers betrekken en het scherp en fris houden. Het moet niet een in zichzelf gekeerde kenniswerkplaats met onderzoekers worden. Er moet verhalende kennis zijn, anders landt het niet.”

Over de behoefte aan een 'kennisarena'...

“Naast de werkplaats moet er ook een kennisarena komen voor de wetenschappelijke inzichten voor beleidsmakers. Dan krijg je de top uit de beleidswereld- en wetenschappelijke wereld mee. Dit zou bijvoorbeeld een eenmalige bijeenkomst per jaar kunnen zijn, ook met het bedrijfsleven. Er is ontzettend veel informatie, maar weinig inzicht. Dat laatste verwachten we van de kenniswerkplaats.”

Over informele kennisuitwisseling...

“Kies voor een informele aanpak waarmee je met elkaar momenten kiest waarop je kennis deelt. Organiseer af en toe een spreker, af en toe een borrel, laat de dynamiek ontstaan. Een te groot, van te voren opgetuigd ding sterft in schoonheid. Organiseer een leuke middag, laat leuke, verrassende mensen komen, die vanuit hun passie met elkaar gaan praten. Ga niet weer een te geïnstitutionaliseerd chique gelegenheid organiseren.”

Over verankering...

“Het moet niet het zoveelste ouwehoercircus worden dat geen verandering brengt. Er moeten concrete afspraken gemaakt worden, bijvoorbeeld dat kennis onderdeel wordt van beleid. De kenniswerkplaats moet verankering in de wijken hebben. Wetenschappers kunnen op die manier de wijk in en zich tegelijkertijd afvragen: wat kan de stad met mijn kennis?”

Over wederzijds voordeel...

“Je moet niet zozeer overzichten maken van wie wat doet. Het moet echt geen volgende Nicis of Kei worden. Je moet de juiste belangrijke personen met elkaar weten te verbinden. Je moet het niet te zwaar optuigen. De kenniswerkplaats zou meerdere ingangen moeten hebben: ze moet verleiden, je moet kunnen indienen en je moet in opdracht kunnen werken. Er moet wederzijds voordeel in zitten.”

6. Synthese Drift: Poetsen met een Plan

In dit hoofdstuk trachten wij de observaties in voorgaande hoofdstukken te vertalen in een synthese voor de vormgeving van een kenniswerkplaats. Op basis van gedeelde visies en belangen worden mogelijkheden voor de inhoud en het proces van de kenniswerkplaats verkend. We proberen in de navolgende synthese zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de verschillende voorwaarden waaraan de kenniswerkplaats volgens de respondenten moet voldoen.

6.1 Achterstandswijken?

Zoals aangekaart in hoofdstuk 2 maken meerdere respondenten bezwaar tegen de term 'achterstandswijken' vanwege de negatieve en stigmatiserende connotatie². Tegelijkertijd geven meerdere respondenten aan te twijfelen in hoeverre de problematiek van 'achterstandswijken' wijkgerelateerd is. De problematiek kan ook gezien worden als gerelateerd aan een bepaalde bevolkingssamenstelling, -concentratie en -groepen, grootstedelijke ontwikkelingen en/of specifieke Rotterdamse fenomenen. Toch lijkt het constructief om in eerste instantie 'de wijk' als uitgangspunt te nemen. Dit schaalniveau benadrukt dat de KWP 1) ernaar streeft om relatief dicht bij de leefomgeving van de burger te komen en blijven, en 2) zich richt op de *concentratie* en *cumulatie* van sociaal-economische problemen en uitdagingen op bepaalde plekken in de stad.

De wijk is slechts een geografische entiteit en daarom zou de KWP zich niet alléén moeten richten op het wijkniveau, maar aandacht moeten hebben voor bepaalde thema's en gezinssituaties, straten, pleinen en de stad Rotterdam als geheel (en dit eventueel ook in internationaal vergelijkend perspectief). Op deze manier heeft de KWP ook meer kans om bestaande experts aan te trekken die zich richten op thema's als stedelijke ontwikkeling, immigratie, integratie, gezinsontwikkeling of jongerenpsychologie. Hoewel deze experts zich niet per se toespitsen op 'het wijkniveau', beschikken zij wel over kennis die zeer relevant kan zijn bij het analyseren van de problemen, uitdagingen en mogelijke oplossingsrichtingen in achterstandswijken.

6.2 Voorbij de Schijnbare Tegenstellingen: Denken én Doen

In de analyse van de interviews valt op dat er vaak in tegenstellingen wordt gedacht: reflectie versus actie, kennis versus praktijk, wetenschap versus beleid, fundamenteel versus toegepast, generiek versus specifiek, enzovoorts. Hoewel inderdaad sprake is van bepaalde spanningen tussen het één of het ander (in termen van prioriteiten stellen) hebben we hier niet zozeer te

² Een alternatief voor achterstandswijken zou de term 'Wijkontwikkeling' kunnen zijn. Het concept van 'ontwikkeling' heeft meerdere voordelen. Ontwikkeling heeft niet alleen een positieve connotatie, maar het betreft ook een *werkwoord* dat verwijst naar een actief proces (i.p.v. een statische toestand zoals 'achterstand'). Verder heeft 'ontwikkeling' zowel een passieve als actieve dimensie: iets kan ontwikkeld *worden*, maar iets kan ook *zichzelf ontwikkelen*.

maken met een 'dichotomie' tussen kennis en praktijk, maar eerder met een *continuüm* tussen 'denken' en 'doen'. Burgers, ondernemers, uitvoerders, beleidsmakers, adviseurs en onderzoekers bevinden zich op verschillende 'plekken' op dit continuüm tussen denken en doen:

wonen & ondernemen — uitvoering beleid — beleid — advies — onderzoek
DOEN ----- DENKEN

Figuur 1: Het Spectrum tussen Denken en Doen in en rondom Achterstandswijken

Het concept van 'kennis' bevindt zich niet alleen aan de rechterkant van dit continuüm. Het gaat bij kennis namelijk niet alleen over onderzoek, maar juist ook over het toepassen van onderzoek op de werkelijkheid. Het is voor een *kenniswerkplaats* bij uitstek dus niet een kwestie van 'kiezen' tussen denken óf doen, en ook is het niet een kwestie van focussen op één bepaald punt in het bovenstaande continuüm. Uit de interviews blijkt immers dat respondenten significant van mening verschillen over waar het 'zwaartepunt' van de KWP zou moeten komen te liggen. De uitdaging is om in de KWP over *het gehele spectrum* tussen denken en doen actief te zijn, en om daarbij verschillende zwaartepunten te hanteren, opdat het spectrum als het ware in 'balans' blijft. Indien men dit niet doet ontstaat er links- of rechtsom weerstand onder zowel kennis- als praktijkpartners, die beweren dat de KWP teveel naar de ene of juist de andere kant neigt. In dat geval zou het nodige draagvlak ontbreken om een succes te maken van de KWP als verbinding tussen kennis en praktijk. Het is geenszins een kwestie van 'lullen' of 'poetsen', maar vooral een kwestie van 'poetsen met een plan'.

6.3 Vormgeving Kenniswerkplaats

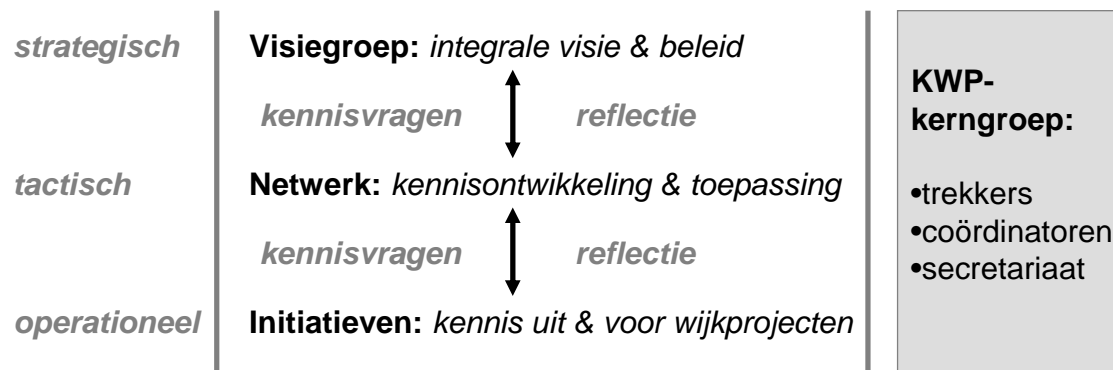
De tegenstelling tussen denken en doen is slechts één van de tegenstellingen uit de interviews. Andere tegenstellingen waren bijvoorbeeld generieke strategie vs. operationele uitvoering, visievorming vs. best practices, methodieken ontwikkelen vs. effecten van beleid analyseren en lokaal vs. internationaal. De vraag is dan hoe de KWP tegemoet kan komen aan al deze tegenstellingen en hoe een vertaalslag gemaakt kan worden in een concrete vormgeving van de KWP.

Net zoals de schijntegenstelling tussen denken en doen, geldt voor veel andere tegenstellingen dat er geen rigide keuzes gemaakt hoeven te worden tussen het een en ander. De KWP kan juist functioneren als een Rotterdams 'integratiemechanisme' voor het verbinden van meerdere lagen, dimensies en activiteiten. Dit slaat niet alleen op verschillende geografische schaalniveaus, maar ook op verschillende kennisniveaus. De KWP kan een multi-dimensioneel geheel worden, waarbij de prioriteit uitgaat naar het *verbinden* en *integreren* van:

- verschillende schaalniveaus: straat, buurt, wijk, stad en (inter-)nationaal
- verschillende kennisdimensies: fundamentele kennis, praktische en toegepaste kennis, kennisuitwisseling en -vergaring.
- denken en doen: de KWP moet hier een brug slaan tussen slaan, oftewel poetsen met een plan.

Vervolgens moeten voornamelijk keuzes worden gemaakt op specifieke thema's waar de KWP zich op wil richten (zie 6.4).

Om dit multi-dimensionele geheel een meer concrete invulling te geven, onderscheiden wij de volgende componenten: 1) een visiegroep op strategisch niveau, 2) een netwerk op tactisch niveau, 3) initiatieven op operationeel niveau en 4) een ondersteunend "KWP-team" dat de verschillende activiteiten van de KWP coördineert en faciliteert (inclusief secretariaat). Uiteraard is het de bedoeling dat de KWP aansluit op bestaande initiatieven en netwerken. Dit is immers één van de meest dringende voorwaarden die door de respondenten naar voren worden gebracht.

Figuur 2: Schematisch Overzicht Vormgeving Kenniswerkplaats

Een tweede dringende voorwaarde die door respondenten wordt genoemd is dat de KWP een brug moet slaan tussen beleid en uitvoer, tussen generieke visies en specifieke toepassing. Dit wijst op het belang van de interactie tussen de verschillende onderdelen in de KWP. In bovenstaande figuur wordt deze interactie aangeduid met pijlen en de begrippen 'kennisvragen' en 'reflectie'.

Het is hierbij belangrijk om te benadrukken dat deze figuur niet verwijst naar een hiërarchische structuur. De 'visiegroep' legt niet top-down op wat het 'netwerk' zou moeten doen aan kennisontwikkeling, of hoe initiatieven zich verder zouden moeten ontwikkelen. Ondanks de verticale visualisering is de KWP inherent 'horizontaal', in de zin dat strategische, tactische en operationele activiteiten elkaar wederzijds beïnvloeden en sturen. Het gaat om een wederzijdse kennisuitwisseling tussen de componenten. Het idee is dat de verschillende groepen kunnen putten uit elkaars inzichten, maar dat ze elkaar ook kennis en reflectie aanbieden. Dit waarborgt een kennisuitwisseling op diverse beschouwingniveaus. Het kennisnetwerk op tactisch niveau kan hierbij functioneren als een tussenlaag die operationele en specifieke kennis vertaalt in strategische en generieke inzichten (en omgekeerd). Ook kunnen onderzoekers (en/of studenten) binnen het kennisnetwerk 'meelopen' en 'meedenken' met professionals op zowel strategisch, tactisch niveau als operationeel niveau. Om de aangeduide kennisuitwisseling te waarborgen is het de kunst om genoeg 'contactmomenten' te organiseren tussen de verschillende lagen, rondom concrete thema's en uitdagingen.

6.3.1 Operationeel: Kennis uit & voor Initiatieven

Op het operationele niveau hebben wij het voornamelijk over concrete initiatieven in en rondom achterstandswijken. Hoewel de KWP op den duur ook nieuwe initiatieven kan stimuleren en opzetten, gaat het in eerste instantie om het aansluiten op *bestaande* initiatieven. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de Veldacademie, de stadsmarinier, de Pendrecht Universiteit, de Bloemhof school, Creatief Beheer en vele andere voorbeelden (zie ook Appendix D).

De toegevoegde waarde van de KWP voor deze lopende initiatieven is tweeledig; enerzijds het putten van kennis en praktijkervaring *uit* deze initiatieven, en anderzijds het aanbieden van kennis en inzicht die relevant kan zijn *voor* deze initiatieven. Dit betekent dat de KWP op operationeel niveau voornamelijk een platformfunctie heeft waar mensen die actief betrokken zijn bij lopende initiatieven worden uitgedaagd om hun kennisvragen en inzichten te formuleren en te delen (met elkaar en met andere betrokkenen bij andere onderdelen van de KWP - zie volgende secties).

6.3.2 Netwerk voor Kennisontwikkeling en Toepassing

Op het tactische niveau bestaat een netwerk van in eerste instantie onderzoekers, kenniswerkers, beleidsmakers en professionals die zich expliciet (willen) bezighouden met de ontwikkeling en toepassing van kennis die relevant is voor achterstandswijken. Het gaat hierbij niet alleen om het doen van wetenschappelijk onderzoek maar ook over het vertalen van onderzoek in instrumenten, methodieken en/of toegankelijke verhalen over 'best practices', én over het toepassen van de ontwikkelde kennis in 1) beleid, 2) onderwijs en 3) bestaande en/of nieuwe operationele initiatieven in de wijk. Respondenten benadrukken echter dat het ook van groot belang is om ook andere relevante partijen in het veld te betrekken, zoals bijvoorbeeld hogescholen, bedrijven, woningcorporaties, studenten van allerlei niveaus, en eventueel zelfs scholieren (in bijvoorbeeld praktijkstages).

De KWP heeft pas écht toegevoegde waarde voor onderzoekers, professionals, kenniswerkers, studenten enz. wanneer het niet alleen een informeel platform biedt waarin zij elkaar kunnen ontmoeten en informeel van gedachte kunnen wisselen, maar wanneer het óók een structureel platform aanreikt waar zij kunnen samenwerken op het gebied van bijvoorbeeld financiering. Hierbij kan worden gedacht aan het samen binnen halen van concrete opdrachten en/of het samen werken aan projectvoorstellen voor lokale, nationale en Europese subsidies. Ook kan worden samengewerkt met private partijen, d.m.v. sponsoring en/of prijsvragen (waarbij bijvoorbeeld een studenten- of scholierenproject in een Rotterdamse 'ontwikkelingswijk' wordt gefinancierd). Door dit soort manieren van samenwerken moet voorkomen worden dat de KWP alleen een vrijblijvende netwerkfunctie heeft.

De focus van het kennisnetwerk moet niet alleen liggen op het *aanbieden* van kennis maar ook op het *vragen naar* relevante kennis. Het netwerk moet niet alleen bestaan uit onderzoekers die zoeken naar financiering, maar juist ook uit partijen die zoeken naar relevante en specifieke kennis over (hun rol in) Rotterdamse achterstandswijken; i.e. overheid, welzijnsinstanties, woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars, enz. Daarom is het belangrijk de brede netwerkgroep gericht op specifieke thema's uit te nodigen en/of te betrekken.

6.3.3 Strategisch: Visiegroep voor Integrale Visie en Beleid

In aanvulling op het ontwikkelen van een dergelijke kennis- en beleidswerkplaats lijkt er behoefte te bestaan aan een meer integrale en lange termijn visie op problematiek en aanpak van Rotterdamse achterstandswijken. Er lijken voldoende goede ideeën aanwezig te zijn die gezamenlijk continuïteit, coherentie en richting zouden kunnen geven aan de veelheid aan activiteiten en partijen in dit veld. Volgens zoveel respondenten ontbreekt het juist hieraan. De visie zou moeten komen vanuit de verschillende dimensies die wij aantreffen in deze discussie: het meer strategische beleidsperspectief en de uitvoeringspraktijk. Het gaat dus ook om het betrekken van koplopers die een connectie hebben met Rotterdamse ondernemers, maatschappelijke organisaties, media, kunst en cultuur. Hiermee zou binnen de KWP een visie kunnen worden ontwikkeld die niet alleen beleidsmakers en onderzoekers aanspreekt maar juist ook andere partijen die de visie kunnen uitdragen en uitvoeren in Rotterdam. Het ontwikkelen van een visie omvat een redelijk abstractieniveau waarbij fundamentele inzichten centraal staan en uitgewisseld worden. Het gaat hierbij ook deels om het herdefiniëren van de huidige problematiek en de uitgangspunten van beleid.

6.3.4 Kerngroep: Verbinding, Structuur en Regie

Naast de tactische component zorgt juist ook de begeleidende kerngroep voor een verbindingsschakel tussen de verschillende componenten. In deze kerngroep zitten daarom niet alleen symbolische personen (of trekkers) die daadkracht kunnen generen binnen de gemeente, de EUR en andere betrokken kernpartijen (zoals hogescholen en andere maatschappelijke en/of kennisinstellingen). Deze groep kan worden aangevuld met inhoudelijke personen die op de hoogte zijn van de meeste prangende beleids- praktijk-, en kennisdiscussies op het gebied van (Rotterdamse) achterstandswijken. Tegelijkertijd wordt de KWP ondersteund door een aantal coördinatoren die zorgen voor een lichte structuur en regie binnen de KWP en een secretariaat. Zoals de respondenten al aangaven moet zo'n kerngroep 'niet te zwaar opgetuigd' worden en/of 'geinstitutionaliseerd' worden.

6.4 Thematische Focus

Over het algemeen kan worden gesteld dat de inhoudelijke focus van de KWP zich zou moeten richten op de *clustering en cumulatie van sociaal-economische problemen in Rotterdam en in en rondom bepaalde achterstandswijken*. Zoals besproken in hoofdstuk 5 verschillen respondenten van mening over de specifieke inhoudelijke thema's. Sommigen beweren dat de gemeente de inhoudelijke focus van te voren moet bepalen, terwijl anderen menen dat de inhoudelijke prioriteiten tijdens het proces en in dialoog met partners bepaald moeten worden. Om het proces op gang te brengen, kunnen er in het begin vooraf bepaalde thema's ingebracht worden. Deze thema's zijn eventueel gebaseerd op de inhoudelijke suggesties van de respondenten. Zoals besproken in hoofdstuk 4 zijn de drie meest aangedragen thema's:

- *Effecten van (wijk)beleid, meetbaarheid, rendement*
- *Burgerparticipatie en zelforganisatie*
- *Internationale vergelijking van steden, wijken en beleid*

Deze drie onderwerpen zijn voor alle lagen binnen de KWP relevant en kunnen dienen als een eerste thematische focus. Rondom deze drie thema's kunnen gericht bijeenkomsten voor

kennisuitwisseling worden georganiseerd. Ook kan er worden gewerkt met de algemene clustering van overige thema's, zoals die in hoofdstuk 4 is geïdentificeerd:

- *Sociaal-culturele factoren (klassieke thema's uit de sociologie)*
- *Beleid en uitvoer (incl. wet- en regelgeving)*
- *Fysieke en ruimtelijke aspecten*

Binnen deze clusters kan (in dialoog met de partners) verder worden toegespitst op meer specifieke onderwerpen. Binnen het cluster 'beleid en uitvoer' kan bijvoorbeeld worden gefocust op het thema van (*tegenstrijdige*) *wet- en regelgeving*, dikwijls aangekaart door onze respondenten. De kracht van de KWP is dat er op dit thema kennisuitwisseling wordt georganiseerd tussen 1) professionals die tegen de wet- en regelgeving 'aanlopen' en er 'omheen moeten werken', 2) ambtenaren die deze wet- en regelgeving ontwikkelen en 3) onderzoekers met de nodige bestuurskundige inzichten om de spanning tussen beleid en uitvoer te duiden en oplossingsrichtingen aan te dragen voor eventuele aanpassing van tegenstrijdige en/of contraproductieve wet- en regelgeving. Op deze manier *halen* alledrie de partijen niet alleen kennis, ze *brenghen* dit ook.

Voor meer suggesties voor inhoudelijke toespitsing op concrete onderwerpen verwijzen wij naar tekstbox 4 (hoofdstuk 5.4), waarin een overzicht wordt gegeven van onderwerpen die onze respondenten aandragen als thema's waar de KWP zich op zou kunnen richten. Een inhoudelijke toespitsing op concrete onderwerpen zorgt er ook voor dat de KWP gericht professionals en onderzoekers kan uitnodigen voor bepaalde bijeenkomsten. Voor een thema als 'woningmarkten' kunnen bijvoorbeeld andere professionals en onderzoekers relevant zijn, dan voor onderwerpen als 'burgerparticipatie' of 'jeugd en onderwijs'. Er is echter ook de nodige overlap tussen verschillende onderwerpen, die met elkaar gecombineerd kunnen worden. Een thema als 'onderwijs en jeugd' kan bijvoorbeeld goed samengaan met onderwerpen als 'vakmanschap', 'omscholing' en 'werkloosheid'.

Bij het formuleren van gerichte onderwerpen is het een uitdaging om voorbij 'usual suspects' en clichématige onderwerpen te gaan, door originele combinaties van thema's aan te dragen, en/of een bestaand thema een nieuwe draai te geven. Zo zou men bijvoorbeeld het onderwerp van 'burgerparticipatie' kunnen combineren met het begrip 'beleidsparticipatie', met een originele vraagstelling; hoe kunnen *zowel burgers als beleidsmakers* meer betrokken raken bij de wijk? Hoe verhoudt zelforganisatie onder burgers zich tot zelforganisatie onder ambtenaren? Binnen de KWP zouden betrokken gestimuleerd moeten worden om 'out of the box' te denken, originele verbanden te leggen, ruimte te creëren voor innovatie en zich bezig te houden met fundamentele systeemvragen. Op deze manier kan een herdefiniëring van problemen plaatsvinden, waar men dat nodig acht.

Een ander relevant thema dat impliciet door de respondenten werd benoemd, betreft de *beloningsstructuren en afrekenmechanismen* waaronder beleidsambtenaren, professionals, onderzoekers en burgers functioneren. Momenteel ontbreekt daarin de nodige motivatie om samen te werken en kennis uit te wisselen. Wetenschappelijke onderzoekers worden bijvoorbeeld door hun instellingen weinig tot niet beloond voor maatschappelijke betrokkenheid (voornamelijk afgerekend op publicaties en - in mindere mate - onderwijsbeoordelingen). Bij beleidsambtenaren geldt het tegenovergestelde probleem; zij worden

door hun diensten en departementen te weinig beloond voor kennisontwikkeling. Ook onder burgers is het onduidelijk wat precies de motivatie en beloning is voor een hogere mate van maatschappelijke betrokkenheid (wanneer dit niet past binnen een simpele loondienstverhouding). Naast het feit dat de KWP op den duur de ontbrekende 'beloningsstructuur' kan bieden (bijvoorbeeld d.m.v. het organiseren van financiering voor bepaalde projecten), is dit in het begin vooral een punt voor inhoudelijke discussie; welke beloningsstructuren hebben we nodig en hoe kunnen bestaande afrekenmechanismen aangepast en/of verbeterd worden?

6.5 Samenvatting Drift-synthese

Hoewel het wijkniveau als focus van de kenniswerkplaats een zekere consensus kent (wegens cumulatie en concentratie problematiek), zou de kenniswerkplaats een breder en meer divers beschouwingsniveau moeten kennen. Ook straten, buurten, de stad als geheel en het (inter-)nationale niveau moeten in ogenschouw worden genomen. Deze verschillende schaalniveaus moeten tezamen met de verschillende kennisdimensies (fundamenteel, praktisch, uitwisseling, vergaring, etc.) worden geïntegreerd in een multi-dimensionale KWP. In deze KWP moet vervolgens een brug worden geslagen tussen denken ('lullen') en doen ('poetsen'), oftewel *poetsen met een plan*.

De synthese in dit hoofdstuk laat zien dat het overbruggen van de geïdentificeerde (schijn-) tegenstellingen uit de interviews mogelijk is, door binnen de KWP een onderscheid te maken tussen de volgende drie kenniscomponenten: strategisch, tactisch en operationeel. Het strategische behandelt de meer abstracte en fundamentele kennisvragen omtrent visievorming, probleemdefiniëring en beleid. Het tactische niveau behandelt de specifieke kennisuitwisseling en kennisvergaring middels eigen onderzoek en netwerkvorming. Dit is tevens een verbinding met zowel de strategische als de operationele component. De operationele component richt zich voornamelijk op bestaande wijkinitiatieven die zich richten op of lenen voor kennisontwikkeling (zoals bv. de Veldacademie en de Pendrecht Universiteit). Deze drie kenniscomponenten worden ondersteund door een kerngroep (coördinatoren en secretariaat). De thema's waar de KWP zich op kan richten zijn algemeen, zoals de effecten van (wijk-) beleid, burgerparticipatie en zelforganisatie en internationale vergelijking van steden. De kerngroep kan daar keuzes in maken. Vervolgens kunnen in samenspraak meer specifieke kennisvragen worden geformuleerd.

7. Samenvatting en Conclusies

In de 28 interviews met kenniswerkers, beleidsambtenaren en professionals is getracht te achterhalen of men behoefte heeft aan een Kenniswerkplaats Achterstandswijken en hoe deze eventuele behoefte tot uiting komt. Concluderend kunnen we stellen dat een kenniswerkplaats de verschillende schaalniveaus en kennisdimensies moet verbinden en integreren. Tegelijkertijd moet deze multi-dimensionale kenniswerkplaats een brug slaan tussen denken ('lullen') en doen ('poetsen'), oftewel de KWP moet zorgen dat Rotterdam kan *poetsen met een plan*.

7.1 Achterstandswijken en wijkbeleid

De term 'achterstandswijk' roept bij de meeste respondenten weerstand op. Daar staat tegenover dat alle respondenten wel direct weten waar het over gaat. In abstracte zin bestaat consensus over de invulling van de term: het betreft een cumulatie en clustering van sociaal-economische problemen. De meest prangende problemen zijn een gebrek aan sociaal-cultureel kapitaal, werkloosheid, schooluitval, segregatie en een gebrekkige woningvoorraad. Een aantal respondenten plaatst echter kanttekeningen bij de mate waarin de problematiek in de wijken ook echt wijkgerelateerd, dan wel wijkspecifiek, zijn. Juist daarom zou de kenniswerkplaats een breder en meer divers beschouwingsniveau kunnen hebben (bv. ook straten, buurten, de stad als geheel en het internationale niveau).

De respondenten zijn unaniem kritisch op de Rotterdamse wijkaanpak. De meeste kritiek wordt geuit op het gebrek aan continuïteit en visie ('projectencarrousel'), teveel fragmentatie en een gebrek aan samenwerking ('hokjesdenken') en het beleid dat te ver van de uitvoer en leefwereld van bewoners afstaat ('top-down'). Over mogelijke verbeterpunten bestaat minder consensus. Moet er bijvoorbeeld een kritische reflectie en visieontwikkeling plaatsvinden of moeten we toch vooral tot actie overgaan? Oftewel, moeten we 'lullen' of 'poetsen'? Juist daarom zou de kenniswerkplaats zich moeten richten op een originele combinatie van beiden: *poetsen met een plan!*

7.2 Mismatch Kennis en Beleid

Hoewel de respondenten het eens lijken te zijn dat er a) een mismatch tussen kennis en beleid bestaat en er b) een kloof tussen kennis en praktijk bestaat, is de consensus over wat die kennis eigenlijk is, minder grijpbaar. Er worden namelijk verschillende vormen van kennis aangehaald, o.a. klassiek wetenschappelijk onderzoek (kwalitatief en kwantitatief, inductief en deductief), 'best practices' waarvan met moet leren, uitvoerende kennis bij instellingen en professionals of lokale kennis, (leefwereld van bewoners/wijk). De gemene deler lijkt te bestaan in het feit dat er veel algemene en abstracte kennis is, maar er te weinig specifieke, praktijk- en lokale kennis beschikbaar is. Naast dit gebrek aan specifieke kennis, lijkt er ook een afstemmingsprobleem te bestaan tussen kennis en uitvoering. Veel respondenten zien daarom heil in meer 'participatief onderzoek', 'actieonderzoek' en 'praktijkonderzoek' om de kloof te dichten. Er lijkt een grote behoefte aan meer betrokkenheid van onderzoekers bij de

uitvoer en de toepassing van beleid en een behoefte aan samenwerkingsverbanden waarin kennis 'meteen' wordt toegepast.

De belangrijkste kennisvragen vallen onder de volgende clusters:

- Effecten van (wijk-)beleid, meetbaarheid, rendement
- Burgerparticipatie, zelforganisatie, empowerment
- Internationale vergelijking van steden, wijken en beleid

Overige kennisvragen kunnen gecategoriseerd worden in de volgende clusters:

- Sociaal-culturele focus (klassieke thema's uit de sociologie).
- Organisatorische focus (vooral gericht op beleid & uitvoer)
- Overig: duurzaamheid, vakmanschap, Rotterdam, openbare ruimte, data-indexen

7.3 Invulling Kenniswerkplaats

Over de term 'kenniswerkplaats' bestaat minder consensus dan de term 'achterstandswijken'. Hierdoor bleek het voor de respondenten lastig om een specifieke invulling te koppelen aan de kenniswerkplaats. Wel werd een legio aan voorwaarden genoemd, wat ook blijkt uit het onderstaande overzicht.

Box 5. Voorwaarden Kenniswerkplaats

Opstartperiode: beschermen, klein en informeel houden, niet haasten, neem de tijd, genereren commitment en draagvlak.

Duurzaam: continuïteit, wederzijdse betrokkenheid (halen en brengen), langdurig karakter, verankering in (wijk-)beleid, innovatief en belangrijk maken.

Keuzes maken: duidelijkheid, communicatie, visie, positionering ten opzichte van bestaande, waarborging onafhankelijkheid wetenschap.

Rotterdamse werkplaats: fysieke locatie om te werken, kennis vergaren en toepassen, bijeenkomsten en ontmoetingsplek, lokaal niveau en internationaal.

Kennisvergaring, -vertaling- en -verbinding: bruggen slaan, kennis vertalen, kennis en praktijk verbinden, 'juiste belangrijke personen met elkaar verbinden'.

Gevaren: wiel opnieuw uitvinden, onduidelijke positionering ten opzichte van bestaande, eliteclub, praatclub, top-down, vrijblijvend, te zwaar optuigen en institutionalisering.

Ondanks deze voorwaarden bestaan veel meningsverschillen over de invulling van de KWP. Zo bestaan (schijn-)tegenstellingen tussen generieke strategie vs. operationele uitvoering, methodieken ontwikkelen vs effecten van beleid analyseren en lokaal vs internationaal. De vraag is dan hoe de KWP tegemoet kan komen aan al deze tegenstellingen en een vertaalslag gemaakt kan worden in een concrete vormgeving van de KWP. Het antwoord is dat deze tegenstellingen niet zo rigide hoeven te zijn en soms zelfs misplaatst zijn. De KWP kan namelijk meerdere lagen en dimensies tegelijkertijd verbinden en integreren. Juist daar kan de kracht van de KWP zitten. De verbinding en integratie is mogelijk door binnen de KWP een

onderscheid te maken tussen de volgende drie kenniscomponenten: strategisch (visievorming, probleemherdefiniëring en beleid), tactisch (kennisuitwisseling en kennisvergaring) en operationeel (aansluiten bestaande wijkinitiatieven). Deze drie kenniscomponenten kunnen ondersteund worden door een kerngroep (coördinatoren en secretariaat).

De genoemde onderwerpen waar de KWP zich op kan richten zijn: onderwijs en scholing, economische problematiek, bevolkingssamenstelling, gebiedsontwikkeling, grootstedelijke problematiek, rol van de overheid en beleid, dataverzameling en best practices. De genoemde samenwerkingspartners vallen veelal onder de volgende vier categorieën: overheid (gemeentelijke diensten en deelgemeenten), kennisinstellingen (EUR, hogescholen Rotterdam, Nicis en KEI), praktijk/de wijk (bewoners, woningcorporaties, etc.) en commerciële marktpartijen. Zowel de thema's, en samenwerkingspartners zijn breed en algemeen. Dit is een logisch gevolg van de brede vraagstelling uit de opdracht (een verkennend onderzoek). Deze kunnen in een later stadium, en in samenspraak met de betrokken partijen en partners, tot meer specifieke kennisvragen en samenwerkingspartners leiden.

Concluderend kunnen we stellen dat respondenten redelijk tot zeer veel interesse hebben in de oprichting van een kenniswerkplaats, mits deze er echt in slaagt om kennis en praktijk te verbinden. De uiteenlopende meningen over de inrichting van de kenniswerkplaats kunnen samengaan, indien de kenniswerkplaats zich richt op het verbinden en integreren van verschillende schaalniveaus, kennisdimensies en thema's. In dit position paper hebben wij een overzicht geschetst van deze verschillende niveaus, dimensies en thema's. Wij hopen hiermee bij te dragen aan de oprichting van een multi-dimensionale kenniswerkplaats die een brug kan slaan tussen denken ('lullen') en doen ('poetsen'), en er voor zorgt dat Rotterdam in de toekomst kan *poetsen met een plan*.

Appendix A. Overzicht Respondenten

	NAAM	ORGANISATIE	FUNCTIE	DATUM INTERVIEW
KENNIS- INSTELLINGEN	Arjan Vliegthart	NICIS	Programmaleider	28 september 2010
	Alexander Maas	EUR RSM / Universiteit voor Humanistiek	Onderzoeker	20 oktober 2010
	André Ouwehand	OTB TU Delft / Platform Corpovenista	Onderzoeker	11 oktober 2010
	Beitske Boonstra	TNO / Universiteit Utrecht	Onderzoeker	26 oktober 2010
	Freek de Meere	Verwey-Jonker inst.	Onderzoeker	6 oktober 2010
	Guido Walraven	Hogeschool InHolland	Lector	7 oktober 2010
	Jan de Boom	Risbo	Onderzoeker	13 oktober 2010
	Jan Fransen	EUR IHS	Adjunct directeur	27 september 2010
	Jasper Eshuis	EUR Bestuurskunde	Onderzoeker	20 oktober 2010
	Jeroen van der Velden	KEI kenniscentrum	Kenniswerker	6 oktober 2010
	Justus Uitermark	EUR Sociologie	Onderzoeker	4 oktober 2010
	Karin Schrederhof	Hogeschool Rotterdam / Woonbron	Lector	15 oktober 2010
	Lex Veldboer	UvA (AISSR)	Onderzoeker	5 oktober 2010
	Thadeus Muller	EUR ESL (law)	Onderzoeker	7 oktober 2010
	Vasco Lub	Movisie	Onderzoeker	13 oktober 2010
BELEID & PRAKTJK	Barbara van Steen	Corporatie Woonstad	Programmamanager	29 oktober 2010
	Barend Rombout	dS+V / Frontline	Hoofd Bureau Frontlijn	3 november 2010
	Duco de Bruijn	dS+V / PBM	Projectleider Wijkaanpak	28 oktober 2010
	Hans Moerenhout	Corporatie Vestia	Programmamanager	27 oktober 2010
	Henk Oosterling	EUR Wijsbegeerte	Onderzoeker	20 oktober 2010
	Ineke Bakker	JOS	Algemeen directeur	21 oktober 2010
	Irma Bijl	Deelgemeente Oud-Charlois	Gebiedsmanager	25 oktober 2010
	Marcel vd Ven	College B&W, Stuurgroep Veilig	Stadsmarinier	2 november 2010
	Nico Sizoo	OBR	Accounthouder Wijkeconomie	28 oktober 2010
	Niels Kastelijn	Bestuursdienst	Senior Strategisch Adviseur	22 oktober 2010
	Otto Trienekens	Veldacademie	Projectleider	15 oktober 2010
	René van Duin / Wim van der Zanden	COS	Plaatsvervangend hoofd / Onderzoeksmanager	26 oktober 2010
	Wilma Hol	OBR	Beleidscoördinator	28 oktober 2010

APPENDIX B: ACHTERGROND RESPONDENTEN EN ORGANISATIES

Hieronder is de respondentenlijst uit Appendix A meer uitgewerkt. Voor de beschrijving van de respondenten en de bijbehorende organisaties is gebruik gemaakt van de interviews en de websites van de desbetreffende organisaties.

- **Dr. Arjan Vliegenthart - NICIS**

Arjan Vliegenthart is programmaleider stedelijke- en praktijkagenda. Hij houdt zich bezig met twee clusters: 1) problematiek met steden afstemmen; 2) met VROM/WWI experimenten leiden op het gebied van wijkaanpak. De nadruk ligt op ondersteuning bieden aan beleidsmakers. Nicis Institute is het kennisinstituut van, voor en door de steden in Nederland. Zij richten zich op grootstedelijke vraagstukken en richten zich op de volgende thema's: bestuur, economie & innovatie, onderwijs & arbeidsmarkt, veiligheid, welzijn & integratie en wonen. Website: <http://www.nicis.nl/>

- **Prof. Dr. Alexander J.J.A. Maas - UvH & EUR/RSM**

Bijzonder hoogleraar namens Humanitas Humanisering van de zorg. Verbonden aan zowel de Universiteit voor Humaniteit (Sectie Kritische Organisatie en Interventie Studies) als de Erasmus Universiteit Rotterdam (Rotterdam School of Management). Binnen de RSM als professor gespecialiseerd in 'change management' en 'sociale integratie' (coördineert master of Organisational Change & Consultancy). Werkt verder aan wijknetwerken in het Oude Noorden (Rotterdam) en gaat "al jaren" met studenten achterstandswijken in (bv. Spangen, Feijenoord, IJsselmonde). Website: <http://www.uvh.nl> & <http://www.rsm.nl/home>

- **Ir. André Ouwehand - OTB TU Delft**

Sinds 1998 werkzaam bij het OTB TU Delft. Bij OTB bezig met onderzoek naar stedelijke vernieuwing en wonen. Werkzaam binnen de groep Wijkvernieuwing. Houdt zich bezig met: Platform Corpovenista (platform voor woningcorporaties), tweejarig onderzoeksopzet *leefstijlen concepten* en *branding van wijken*, Cursus wijkaanpak binnen OTB (soort post-academische cursus), coördinatie en programmaleider van onderzoeksgroep binnen OTB en promotie van Zuidwijk Rotterdam. Website: <http://www.otb.tudelft.nl>

- **Barbara van Steen - Woonstad Rotterdam**

Programmanager bij Woonstad, gericht op Rotterdam Zuid (Feijenoord, Noordereiland en Katendrecht). Woonstad heeft 10 procesmanagers voor heel Rotterdam. Sociaal-fysieke initiatieven verbinden binnen en tussen wijken. Woonstad werkt met een Wijkteam, met b.v. een wijkmanager. Veel contact met de gemeentelijke diensten, maatschappelijk middenveld en bewoners. Woonstad heeft vijf vestigingen en er zijn twee programmamanagers per vestiging. Website: <http://www.woonstadrotterdam.nl>

- **Barend Rombout - Bureau Frontlijn**

Heeft 25 jaar bij de politie in Rotterdam gewerkt. Sinds 2000 werkt hij bij de gemeente Rotterdam, waar hij momenteel hoofd is van Bureau Frontlijn. Bureau Frontlijn is een projectbureau van de Gemeente Rotterdam dat nieuwe oplossingen zoekt voor problemen in achterstandswijken. De werkwijze van Bureau Frontlijn kenmerkt zich door zogenaamde Frontlijnsturing en werkt met zogenaamde interventieteams. Website: <http://www.rotterdam.nl/frontlijn>

- **Beitske Boonstra - TNO**

Werkzaam bij TNO Bouw & Ondergroend > Innovatie & Ruimte > Gebiedsontwikkeling & beleid. Achtergrond: stedelijke bouwkundige/ planologie. Werkt projectmatig aan ruimtelijke ordening en schuivende rollen en verantwoordelijkheden en 'burgerparticipatie'. Doet analyses van 'wijkeconomie' en ruimtelijke kenmerken van wijkeconomie. Heeft gewerkt aan: Rotterdam Zuid, indicatoren probleemwijken 40-wijkenaanpak. Naast TNO doet Boonstra een PhD-onderzoek naar zelforganisatie in RO bij Utrecht Planologie, o.l.v. Luc Boelens. Website: <http://www.tno.nl/>

- **Duco de Bruijn - Project Management Bureau**

Werkzaam bij het Project Management Bureau als algemeen projectleider Wijkaanpak. De Bruijn is ruim tien jaar bezig met gebiedsgericht werken en wijkaanpak. In de Millinxbuurt begonnen. Gericht op sociale problematiek, fysiek en veiligheid. Daarna werkzaam geweest in de Tarwewijk en daarna Pendrecht (steeds 4 á 5 jaar). Nu werkzaam in winkelboulevard en Vreewijk. In Vreewijk gericht op conflict tussen bewoners en wijkaanpak. Website: <http://www.wblvdz.nl/>

- **Dr. Freek de Meere - Verwey-Jonker Instituut**

Dr. Freek de Meere heeft een achtergrond in politicologie en is gepromoveerd in de sociologie aan de Erasmus Universiteit van Rotterdam. Is nu senior onderzoeker bij het Verwey-Jonker instituut en hoofd van de onderzoeksgroep "Sociale Vitaliteit en Veiligheid". Het Verwey-Jonker Instituut (VWJ) doet sociaal-wetenschappelijk beleidsonderzoek. Website: <http://www.verwey-jonker.nl/>

- **Guido Walraven - Hogeschool Inholland**

Lector binnen het lectoraat 'Dynamiek van de stad' (Hogeschool InHolland). De invalshoek van het lectoraat is het in verbinding brengen van verschillende domeinen binnen achterstandswijken en grootstedelijke problematiek. Het lectoraat opereert rond het snijvlak van vijf verschillende domeinen, te weten politiek, economisch, cultureel, sociaal en fysiek. Om onderzoek te doen gaan ze veelal samen met de studenten de wijken/praktijk in. Website: <http://www.inholland.nl/>

- **Hans Moerenhout - Vestia**

Vestia beheert 80.000 woningen via een concernmodel met 14 verschillende woonbedrijven die zelfstandig opereren. Moerenhout heeft in zijn vorige positie 8 jaar lang bij Vestia Feijenoord gewerkt, waar hij veel met probleemwijken deed (bv. Afrikaanderwijk en Charlois). De laatste jaren daarvan was Moerenhout gebiedsmanager in Feijenoord, met een focus op Bloemenhof en Oud-Charlois. Hij werkte aan de 'integrale ontwikkeling' van die wijken. Nu is Moerenhout programmamanager bij Vestia. Hoofdthema's zijn communicatie en (sociale) duurzaamheid. Website: <http://www.vestia.nl/RotterdamZuid/Pages/default.aspx>

- **Dr. Henk Oosterling - EUR/Wijsbegeerte, Bloemhof school**

Oosterling (1952) is universitair hoofddocent aan de Faculteit der Wijsbegeerte van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Levert grote bijdrage aan de Rotterdamse debatcultuur, vooral op het gebied van (de verbindingen tussen) kunst, politiek en filosofie. Die bijdragen zijn inmiddels ook vertaald in praktisch-politieke uitwerking van het Pact op Zuid en andere initiatieven (zoals de Bloemhof school), via het integrale model Rotterdam Vakmanstad. Website: www.henkoosterling.nl

- **Ineke Bakker - Dienst JOS (Jeugd, Onderwijs en Samenleving)**

Mevrouw Bakker is sinds 2007 algemeen directeur van de Rotterdamse dienst JOS. Tevens opdrachtgever Programma op Zuid. Website: <http://www.jos.rotterdam.nl/>

- **Irma Bijl - Gebiedsmanager Charlois**

Gebiedsmanager van drie Rotterdamse wijken op Zuid: Wielewaal, Oud-Charlois en Heijplaat. Focus in haar werk ligt op gebiedsgericht en integraal werken.

Website: <http://www.charlois.rotterdam.nl/>

- **Jan de Boom - EUR/Risbo**

RISBO is een onderzoek- en adviesbureau aan de EUR. Twee hoofdtakken: 1) onderzoek & onderwijs en 2) sociaalwetenschappelijke beleidskant. RISBO geeft ook adviezen over het bijscholen van docenten en het opzetten van opleidingen. Jan de Boom richt zich vooral op de beleidskant en doet sociaal-wetenschappelijk onderzoek gericht op specifieke doelgroepen (zoals achterstand van bepaalde minderheden, illegaliteit en Oost-Europeanen). Website: <http://www.risbo.nl/>

- **Mr. Jan Fransen - EUR/IHS**

Jan Fransen heeft een achtergrond als ontwikkelingseconoom en is adjunct-directeur van het IHS, aan (Institute for Housing and Urban Development Studies) de EUR. Dit instituut is gericht op stedelijk bestuur in ontwikkelingslanden. Hoofdvraag is hoe je een stad leefbaar kunt maken op zowel sociaal, economisch en ecologisch vlak. Vooral op internationaal niveau actief en gericht op management. Website: <http://www.ihs.nl/>

- **Dr. Ir. Jasper Eshuis - EUR/Bestuurskunde**

Verbonden als post-doc aan de 'Department of Public Administration, Capacity group Complex Decision Making and Process Management' van de faculteit FSW (EUR). Richt zich op beleids- en bestuurs-kwesties in ruimtelijke ontwikkeling, stedelijke vernieuwing en de rol van vertrouwen en controle in samenwerkingsverbanden.

Website: <http://www.eur.nl/fsw/bsk/>

- **Jeroen van der Velden - KEI kenniscentrum**

KEI is een kenniscentrum op het gebied van stedelijke vernieuwing. KEI houdt in de gaten wat er op onderzoekgebied gebeurt (niet alleen wetenschappelijk). Dat doen ze vooral d.m.v. hun website: een soort "google van de stedelijke vernieuwing". KEI houdt in de gaten waar hun partners mee bezig zijn, biedt een "podium voor opinies" en een "netwerk" voor hun partners. Er zijn 270 partners: woningbouwcorporaties, VROM, gemeenten, commerciële bureaus, universiteiten. De kennis komt ook voornamelijk van die partners; KEI vraagt hen om expertise en laat dat samen komen. Jeroen van der Velden houdt zich vooral bezig met het procesmatige perspectief: rollen van verschillende actoren (bijv. het rijk, commerciële actoren) en hoe die veranderen.

Website: <http://www.kei-centrum.nl>

- **Dr. Justus Uitermark - EUR/Sociologie**

Verbonden als post-doc aan de afdeling Sociologie (vakgebied stadssociologie en politieke sociologie) van de faculteit FSW (EUR). Ook is hij als 'affiliate' verbonden aan het AISSR (Amsterdam Institute of Social Science Research) en het IMES (Institute for Migration and Ethnic Studies). Daarnaast bekleedt hij meerdere nevenfuncties (bv. als redacteur bij een aantal vaktijdschriften en journals). Hij heeft veel onderzoek gedaan naar Europese steden en Nederlandse steden en voornamelijk in Amsterdam en Rotterdam.

Website: <http://www.eur.nl/fsw/soc/>

- **Karin Schrederhof - Hogeschool Rotterdam & Woonbron**

Verbonden als lector aan het lectoraat 'Stedelijke vernieuwing' binnen de kenniskring Transurban (Hogeschool Rotterdam). Tevens vestigingsdirecteur Woonbron. Hiervoor als directeur bij Vestia gewerkt.

Website: <http://www.hogeschool-rotterdam.nl/>

- **Dr. Lex Veldboer - UvA/AISSR**

Als socioloog en onderzoeker verbonden aan de Programmagroep 'Dynamics of Citizenship & Culture' van het Amsterdam Institute for Social Science Research (AISSR), Universiteit van Amsterdam. Heeft veel onderzoek gedaan in Amsterdam en Rotterdam (o.a. Hoogvliet).
Website: <http://www.aisr.uva.nl/aisr/home.cfm>

- **Marcel van de Ven - Stadsmarinier, Bestuursdienst Rotterdam**

Twee jaar actief als stadsmarinier in de deelgemeente Feijenoord. Actief in de wijken Bloemhof, Hillesluis en Afrikaanderwijk. Focus ligt op veiligheid, schoon en heel. Daarnaast gericht op sociale cohesie, bundeling van krachten en bestuurlijke vernieuwing.
Website: <http://www.rotterdam.nl/watiseenstadsmarinier>

- **Nico Sizoo - OBR**

Werkzaam als "accounthouder wijk economie" bij OBR (Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam). Focus ligt op IJsselmonde en Zuidplein. Thema is economie in de wijk en richt zich daarvoor op "stakeholders in de wijk" en wil vooral met hun "schakelen".
Website: <http://www.rotterdam.nl/ontwikkelingsbedrijf>

- **Niels Kastelein - Bestuursdienst Rotterdam**

Werkzaam bij de Bestuursdienst sinds 2010 als senior strategisch adviseur. Bestuurskundige achtergrond. Betrokken bij Stadionpark, College werkprogramma en is plaatsvervangend afdelingshoofd. Daarnaast meegewerkt aan Bijzondere Aanpak Zuid en 1 van de 6 Collegeprogramma's. Website: -

- **Otto Trienekens - Veldacademie Rotterdam**

Werkzaam bij Veldacademie Rotterdam als projectleider (tevens architect/stedenbouwkundige). Veldacademie is drie jaar geleden ontstaan vanuit de notie dat er een gebiedsgebonden kenniscentrum moest komen (gericht op fysieke aspect). De veldacademie verzamelt alle kennis en aspecten op wijk- en gebiedsontwikkeling in de breedste zin des woords. Zo dicht mogelijk bij elkaar brengen van onderzoek en onderwijs én beleid en praktijk. Gebiedsgericht betekent dat wijk en bewoners centraal staan. Veldacademie begint vanuit het veld. Richt zich momenteel vooral op wijkanalyses (leefvelden) en woonservicegebieden en probeert ook potentieel onderwijs beter te benutten. Website: <http://www.veldacademie.nl>

- **René van Duin en Wim van der Zanden - COS Rotterdam**

René van Duin is plaatsvervangend hoofd en Wim van der Zanden is onderzoeksmanager bij het COS (Centrum voor Onderzoek en Statistiek). Bij het COS werken ongeveer 25 man. Zij werken voornamelijk met gemeentelijke bronbestanden en vertalen die naar analyses voor College ambtenaren en publiek. Sinds 1991 bestaat het COS. Voornamelijk statistisch data en analyses. Nauw betrokken bij Sociale en Fysieke indexen en de iWAPS. Tevens organiseren zij kennisuitwisseling middels ONOR (zie ook appendix D). Verder verzorgen zij informatie voor Buurtinformatie Rotterdam Centraal en andere Rotterdamse data zoals gebiedsanalyses en buurtsignalering.
Website: <http://www.cos.rotterdam.nl/smartsite.dws?id=225138>

- **Dr. Thaddeus Müller - EUR/LAW**

Thaddeus Muller is verbonden als stadssocioloog aan de Erasmus School of Law en doet onderzoek naar de openbare ruimte, jeugd, overlast, multiculturaliteit, interetnische contacten, angst, beeldvorming, label stigma's, etc. Doet dit d.m.v. observeren en gesprekken. Heeft 20 jaar ervaring met onderzoek in multiculturele wijken in Amsterdam, Rotterdam Zuid, Tilburg en Arnhem. Heeft ook onderzoek gedaan voor VROM: 56 probleemwijken, "aandachtswijken" en bewonersinitiatieven voor sociale cohesie.

Website: <http://www.frg.eur.nl/>

- **Vasco Lub - Movisie (per oktober 2010 zelfstandige)**

Voorheen werkzaam aan de Universiteit van Amsterdam en Movisie. Nu zes jaar bezig met grootstedelijke vraagstukken en problematiek rond achterstandswijken. In Rotterdam vooral op het gebied van sociale herovering en buurtcohesie-projecten. Onderzoek gedaan naar stedelijke middenklasse in Amsterdam en Rotterdam, wijkveiligheidsbeleid, bewonersparticipatie in relatie tot veiligheid en rol van professionals in achterstandswijken (contactleggingskunde). Website: <http://www.movisie.nl/>

- **Wilma Hol - OBR**

Werkzaam als Beleidscoördinator bij de afdeling Strategie van het OBR (Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam). Bezig met lange termijn ruimtelijk economische ontwikkeling van o.a. Rotterdam Zuid.

Website: <http://www.rotterdam.nl/ontwikkelingsbedrijf>

- **SWA & PBL**

Twee kennisinstituten zijn benaderd door Drift voor een interview, te weten: het SWA³ en PBL⁴. Beide instituten waren bereid een gesprek aan te gaan, maar dit is in beide gevallen uiteindelijk niet gebeurd. Beide instituten zouden wel betrokken kunnen worden in een later stadium.

³ De Sociaal-Wetenschappelijke Afdeling (SWA) van de Rotterdamse dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SoZaWe). Zie ook: <http://www.sozawe.rotterdam.nl/smartsite2146397.dws>

⁴ Het Planbureau voor de Leefomgeving is het nationale instituut voor strategische beleidsanalyses op het gebied van milieu, natuur en ruimte. Zie ook: <http://www.pbl.nl/nl/index.html>

APPENDIX C: INTERVIEWVRAGEN

Wegens het onderscheid in kennis- en beleidswereld zijn twee interviewprotocollen samengesteld. Hoewel er een grote overlap tussen de vragenlijsten bestaat, zijn er ook enkele vragen vervangen/gewijzigd wegens de diverse aard in werkzaamheden van potentiële respondenten (bijvoorbeeld vraag 5).

I. Protocol voor Kennis & Wetenschap

Interviewer stelt zich voor, geeft korte toelichting op strekking en doel van het interview en de kenniswerkplaats. Vervolgens een inleidende vraag aan de respondent over achtergrond, organisatie en huidige functie. Daarna overgaan op onderstaande interviewvragen.

Deel I: Problematiek Achterstandswijken

1. Wat typeert, volgens u, een 'achterstandswijk'?
2. Wat zijn de meest prangende problemen in achterstandswijken?
3. In hoeverre verschilt de problematiek in Rotterdamse achterstandswijken van andere Nederlandse wijken?
4. Hoe verhoudt uw werk zich tot deze problematiek?

Deel II: Beleid & aanpak achterstandswijken

5. Kunt u kort schetsen op welke (voor dit onderwerp relevante) gebieden u onderzoek heeft verricht? Of: op welk gebied heeft u kennis vergaard?
6. Op welke gebieden schiet het huidige achterstandswijkenbeleid tekort en welke rol speelt de aan- of afwezigheid van relevante kennis in die tekortkoming(en)?
7. Wanneer u kijkt naar de huidige relatie tussen de aanwezige kennis en het gevoerde beleid in steden, wat valt u dan (nog meer) op? Kunt u voorbeelden geven van succesvolle 'samenwerking' of juist het ontbreken daarvan?
8. Welke samenwerkingsverbanden heeft/had u op het gebied van a) wetenschap en kennisvergaring en b) beleid en praktijk?
9. Op welke vlakken zou u graag meer onderzoek en kennisvergaring willen zien? Oftewel: welke kennis ontbreekt?

Deel III: Ideeën en suggesties voor kenniswerkplaats achterstandswijken

10. Wat doet u zelf reeds aan verspreiding van uw onderzoeksresultaten?
11. Wat vindt u van het idee van een kenniswerkplaats achterstandswijken? Waar ziet u de toegevoegde waarde van een kenniswerkplaats (als u die al ziet)?
12. Hoe zou u een dergelijke kenniswerkplaats vormgeven? Suggesties wijze van samenwerking (bv. mogelijkheden gezamenlijke onderzoeksprogramma's, fondswerving, etc).
13. Op welke thema's zou de kenniswerkplaats zich vooral moeten richten?
14. Wat zijn interessante partners met het oog op een kenniswerkplaats achterstandswijken? Wie zou u wel en niet bij de kenniswerkplaats betrekken en op welke manier?
15. Heeft u (of uw organisatie) interesse om deel te nemen. Zo ja, op welke manier zou en kan u het liefst bijdragen?

II. Protocol voor Beleid & Bestuur

Interviewer stelt zich voor, geeft korte toelichting op strekking en doel van het interview en de kenniswerkplaats. Vervolgens een inleidende vraag aan de respondent over achtergrond, organisatie en huidige functie. Daarna overgaan op onderstaande interviewvragen.

Deel I: Problematiek Achterstandswijken

1. Wat typeert, volgens u, een 'achterstandswijk'?
2. Wat zijn de meest prangende problemen in achterstandswijken?
3. In hoeverre verschilt de problematiek in Rotterdamse achterstandswijken van andere Nederlandse wijken?
4. Hoe verhoudt uw werk zich tot deze problematiek?

Deel II: Beleid & aanpak achterstandswijken

5. Kunt u kort schetsen op welke (voor dit onderwerp relevante) gebieden u werkzaam bent geweest? Of: op welk gebied heeft u kennis, dan wel relevante inzichten vergaard?
6. Op welke gebieden schiet het huidige achterstandswijkenbeleid tekort en welke rol speelt de aan- of afwezigheid van relevante kennis in die tekortkoming(en)?
7. Wanneer u kijkt naar de huidige relatie tussen de aanwezige kennis en het gevoerde beleid in steden, wat valt u dan (nog meer) op? Kunt u voorbeelden geven van succesvolle 'samenwerking' of juist het ontbreken daarvan?
8. Welke samenwerkingsverbanden heeft/had u op het gebied van a) wetenschap en kennisvergaring en b) beleid en praktijk?
9. Op welke vlakken zou u graag meer onderzoek en kennisvergaring willen zien? Oftewel: welke kennis ontbreekt?

Deel III: Ideeën en suggesties voor kenniswerkplaats achterstandswijken

10. Wat doet u zelf reeds aan verspreiding van uw praktijkresultaten?
11. Wat vindt u van het idee van een kenniswerkplaats achterstandswijken? Waar ziet u de toegevoegde waarde van een kenniswerkplaats (als u die al ziet)?
12. Hoe zou u een dergelijke kenniswerkplaats vormgeven? Suggesties wijze van samenwerking (bv. mogelijkheden gezamenlijke projecten, fondswerving, etc).
13. Op welke thema's zou de kenniswerkplaats zich vooral moeten richten?
14. Wat zijn interessante partners met het oog op een kenniswerkplaats achterstandswijken? Wie zou u wel en niet bij de kenniswerkplaats betrekken en op welke manier?
15. Heeft u (of uw dienst/organisatie) interesse om deel te nemen. Zo ja, op welke manier zou en kan u het liefst bijdragen?

APPENDIX D: OVERZICHT KENNISINITIATIEVEN & SAMENWERKINGSVERBANDEN

In de interviews werd veelal gerefereerd naar reeds bestaande kennisinitiatieven en samenwerkingsverbanden. Onderstaande opsomming toont een substantiële greep uit de genoemde initiatieven en verbanden.

- **BOOT:** “een samenwerkingsverband tussen het Amsterdamse hoger onderwijs en de gemeente Amsterdam, stadsdelen, corporaties en bewonersorganisaties om hardnekkige problemen in de aandachtswijken te onderzoeken en aan te pakken. De Universiteit van Amsterdam (UvA) en de Hogeschool van Amsterdam (HvA) zijn met de stad en het wijkenbeleid in Amsterdam verbonden. Deze hogere onderwijsinstellingen werken mee aan het opleiden van professionals in de wijkaanpak (leergang wijkaanpak en frontlijnsturing), het vormgeven aan kennismanagement en een aantal concrete samenwerkingsprojecten, zoals de BOOT in De Baarsjes”⁵.
- **CEPHIR:** is de academische werkplaats van de afdeling Maatschappelijke Gezondheidszorg van het Erasmus MC, de Erasmus Universiteit Rotterdam en de GGD Rotterdam-Rijnmond. In CEPHIR participeren verder: GGD Zuid Holland Zuid, Soa Aids Nederland en Stichting Voedingscentrum Nederland⁶. Dit is de medische equivalent van de Kenniswerkplaats Achterstandswijken.
- **Hillesluis College:** opleidingscentrum voor zogenaamde ‘probleemjongeren’. In mei 2010 van start gegaan.
- **KEI kenniscentrum:** richt zich op stedelijke vernieuwing en specifiek op de transformatie van de bestaande stad en van de naoorlogse wijken. “KEI werkt samen met meer dan 265 partners; publieke en private partijen die actief zijn in de stedelijke vernieuwing. KEI manifesteert zich op twee manieren: als netwerkorganisatie en als zoekmachine”⁷. De organisatie telt 11 medewerkers.
- **Kenniswerkplaats Tienplus:** “de stad Amsterdam, drie stadsdelen (Noord, Nieuw-West en Zuidoost) en een aantal kennisinstututen (Verwey-Jonker Instituut, Hogeschool INHolland, VU, GGD-AMC), werken samen met de praktijk, migrantenorganisaties, adviesraden en ouders en jongeren aan een structurele verbetering van opvoedingsondersteuning voor alle Amsterdamse ouders”⁸.
- **Medical Delta:** samenwerkingsverband tussen de Rotterdamse hogescholen, de TU Delft, Universiteit Leiden, het Erasmus MC, de provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam en de gemeente Delft⁹.
- **Nicis Institute:** is het kennisinstituut van, voor en door de steden in Nederland. Zij richten zich op grootstedelijke vraagstukken en richten zich op de volgende thema’s: bestuur, economie & innovatie, onderwijs & arbeidsmarkt, veiligheid, welzijn & integratie en wonen¹⁰. De organisatie telt ruim 55 medewerkers. Veel kennisinitiatieven, zoals ‘Kennis voor krachtige steden’¹¹.

⁵ <http://www.krachtwijken.hva.nl/content/krachtwijken/boot-talentontwikkeling/boot/index.xml>

⁶ <http://www.cephir.nl>

⁷ http://www.kei-centrum.nl/view.cfm?page_id=1887

⁸ <http://www.kenniswerkplaatstienplus.nl/>

⁹ <http://www.medicaldelta.nl/>

¹⁰ <http://www.nicis.nl>

¹¹ <http://www.kcgs.nl/nicis/nicisonderzoek/index.html>

- **Oleander Bloeit:** wijkaanpak Oleander Bloeit is een samenwerkingsverband tussen de deelgemeente Feijenoord, Vestia Rotterdam Feijenoord en de stadsmarinier vanuit de gemeente Rotterdam¹²
- **ONOR:** is een onderzoeksoverleg vanuit COS Rotterdam en staat voor Overleg Netwerk Onderzoek Rotterdam¹³.
- **Pendrecht Universiteit:** "zit boordevol lessen uit deze Rotterdamse wijk. De docenten, wetenschappelijk medewerkers, professoren en eredoctors zijn bewoners van de wijk, trots op hun wijk en klaar voor de toekomst. Binnen Vitaal Pendrecht werken ze samen met instanties, ondernemers en politici voor meer verbeteringen in hun wijk." ¹⁴ Onder andere prof. dr. Pieter Tops is betrokken geweest bij de oprichting.
- **Platform Corpovenista:** "is een samenwerkingsverband van veertien woningcorporaties en Aedes dat zich richt op kennisontwikkeling en kennisuitwisseling over vraagstukken waar wijkontwikkeling, de emancipatie van de bewoners en de ontwikkeling van het vastgoed in onderlinge samenhang aan de orde zijn." ¹⁵ Ondersteuning is er vanuit de TU Delft.
- **SEV:** de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting is er om innovatieve antwoorden te ontwikkelen voor maatschappelijke vraagstukken op het gebied van wonen. "Praktijkervaringen opdoen met de innovaties is een fundamenteel onderdeel van onze manier van werken. Daarom zoeken we bij onze experimenten altijd verbinding met partijen uit de praktijk." ¹⁶
- **Urban Meetings:** bijeenkomsten over stedelijke ontwikkeling in het kader van het 50-jarig bestaan van de IHS (Institute for Housing Studies and Urban Development Studies aan de EUR) in 2008.¹⁷
- **Veerkracht:** coalitie van Bureau Frontlijn, Creatief Beheer, Henk Oosterling en Drift (EUR). Gaan in voorjaar 2011 als coalitie aan de slag in de Rotterdamse wijk Carnisse.
- **Veldacademie Rotterdam:** fungeert als kenniscentrum van de wijk en werkt vanuit een eigen, zichtbare locatie in het gebied. Richt zich op intensieve interactie met bewoners, ondernemers en professionals om zo te werken aan duurzame oplossingen voor de opgaven in het gebied. Begonnen met een focus op Oud-Charlois, maar breid steeds verder uit naar andere wijken in Zuid en elders in Rotterdam. Ook gericht op onderwijs van studenten (TU Delft en EUR), maar ook van beleidsmakers en professionals.¹⁸
- **Wijkarena Oud-Charlois:** bestuurlijk vernieuwingsexperiment in de Rotterdamse wijk Oud-Charlois. Middels actieonderzoek zowel inzichten in burgerparticipatie als beleidsparticipatie opdoen. Gestart door Drift (EUR) in opdracht van dienst dS+V en de deelgemeente Charlois.¹⁹
- **Verder** worden veel losse initiatieven en bijeenkomsten genoemd die respondenten niet direct konden koppelen aan een organisatie of personen. Ook werd veelal gerefereerd aan de diverse Rotterdamse **datbronnen** (zoals de iWAPS, Sociale Index, Fysieke Index, Veiligheidsindex) als kennisbron. Daarnaast werden samenwerkingsverbanden binnen het **onderwijs** genoemd (zoals de Cursus wijkaanpak

¹² <http://www.oleanderbloeit.nl/>

¹³ <http://www.cos.rotterdam.nl/smartsite.dws?Tekstmode=1&MainMenu=2247534&id=229&goto=2247534&style=2031&Menu=2247534>

¹⁴ <http://www.pendrecht-universiteit.nl/> en <http://www.vitaalpendrecht.nl/pu/main.htm>

¹⁵ http://www.kei-centrum.nl/view.cfm?page_id=1948

¹⁶ <http://www.sev.nl/>

¹⁷ http://www.ihs.nl/ihs_50_years/urban_meetings/

¹⁸ <http://www.veldacademie.nl/>

¹⁹ <http://wijkarenaoudcharlois.wordpress.com/>

binnen het OTB, de minor Sociaal-Duurzame Wijk²⁰ of het Saxion²¹ (samenwerking Hogeschool Utrecht en Deventer), de MUAD-master²² (samenwerking TU Delft, Hogeschool Rotterdam). Afsluitend zien zowel Bureau Frontlijn²³ als de Stadsmarinier²⁴ zich als een kennisbron, of -werkplaats.

²⁰ http://www.veldacademie.nl/news_items/display/tu_delft_en_erasmus_universiteit_ontwikkelen_minor/58/

²¹ <http://saxion.nl/mrem/volttijd/deventer/kort> en <http://saxion.nl/mfm/volttijd/deventer/kort>

²² <http://www.muad.nl/>

²³ <http://www.rotterdam.nl/frontlijn>

²⁴ <http://www.rotterdam.nl/watiseenstadsmarinier>